

Economisch-Statistische Berichten

Groot en grootst

★

Dr. J. C. Ramaer

De Euromarkt - een opinie
Monetair beleid, Frankrijk en slotbeschouwing

★

Dr. W. J. van de Woestijne

Mode en planning

★

K. J. Bordewijk

Overschotten en prijscorrecties
op de grondstoffenmarkten

★

C. Vermey

De tankvaart in het
eerste halfjaar 1957

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

42e JAARGANG

No. 2097

WOENSDAG 4 SEPTEMBER 1957

1857 1957

100 JAAR „ZWITSERSE”
een eeuw vertrouwen

**Moderne
levensverzekering**

met insluiting, zonder extra premie, van:

- Extra risicodkking bij overlijden
tengevolge van een ongeval
- Extra risicodkking bij overlijden
na langdurige ziekte
- Vrijstelling van premiebetaling
bij invaliditeit (zowel bij blijvende als
bij tijdelijke, algehele of gedeeltelijke
invaliditeit door ongeval of ziekte)
- Aandeel in de winst

**ZWITSERSE MAATSCHAPPIJ VAN
LEVENSVZERKEERING EN LIJFRENT**

KANTOOR VOOR NEDERLAND - HIRINGRACHT 500 - AMSTERDAM - TELEFOON 3717

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam*

*Financiering van invoer,
uitvoer en transit*

Alle assurantien

*Beleggingen en
vermogensbeheer*

MR. IN DE RECHTEN

schriftelijk-mondelinge opleiding

*voor extraneï, zowel als voor repetitie
van studenten in de Juridische Faculteit.*

WIJ LEIDEN TEVEN'S OP VOOR:

M.O. Economie	Personneelschef
Mod. Economie	Bedrijfsleider
v. d. ondernemer	Verkoopleider
Accountant	Sociologie
Belastingcons.	M.O. Staatsinr.

*Schrijf ons, in welke opleiding u belang
stelt en wij zenden u GRATIS een
uitvoerig prospectus.*

J. de Wittstraat 396-399 - Leiden.

LEIDSCH
ONDERWIJSINSTELLINGEN

Erkend door Inspectie Schrift. Onderw.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.

Abonnementprijs: franco -per -post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W.
Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandepuette; A. Vlerick.

Groot en grootst

Verering van het grote is een menselijke trek die reeds dateert van de oudste tijden. De geschiedenis ervan begin waarschijnlijk bij de toren van Babel en mondt via pyramiden, kathedralen en wolkenkrabbers in het heden uit. Zij richtte zich overigens niet uitsluitend op architectonische „uitschieters” maar werd evenzeer gewekt door grote politieke scheppingen — de pogingen tot het vormen van wereldrijken waren en zijn nog aan de orde van de dag —, of door economische machtsvorming. Vooral sinds de aanvang van de industriële ontwikkeling wordt de aandacht van bewonderaars van het grote getrokken door de reuzen in het bedrijfsleven; soms wordt de gekoesterde adoratie zelfs op excessieve wijze geuit door het onderwerp ervan te voorzien van pronomen als „onze nationale”.

Indien men zich niet beperkt tot hetgeen binnen de eigen grenzen kan worden bewonderd, vormt het bedrijfsleven in de Verenigde Staten een dankbaar object. Jaarlijks publiceert de uitgever van het maandblad „Fortune” — zij het niet in de eerste plaats als een speculatie op de aantrekkingskracht van de overtreffende trap, maar vooral voor zakelijke doeleinden — een overzicht van de voornaamste bedrijfsgegevens van de grootste 500 Amerikaanse industriële ondernemingen ¹⁾. De rangschikking vindt plaats naar de grootte van de omzet, terwijl daarnaast cijfers betreffende geïnvesteerd kapitaal, netto-winst, aantallen werknemers en aandeelhouders en de netto-winst als een percentage van de omzet, c.q. het geïnvesteerde kapitaal worden verstrekt. De keuze van het criterium voor de

rangschikking is uiteraard moeilijk: een objectieve maatstaf moet nog worden gevonden. Tegen de omzet als criterium kan als bezwaar worden aangevoerd, dat daaruit niets blijkt omtrent de toegevoegde waarde, welke in de ondernemingen wordt verkregen. Daarentegen zou in een volgorde naar het geïnvesteerde kapitaal of naar het aantal werknemers geen rekening kunnen worden gehouden met de kapitaal- en arbeidsintensiteit van het productieproces.

Voor de eerste maal is dit jaar een — naar de samenstellers menen, nooit eerder opgestelde — lijst gepubliceerd van de grootste honderd buitenlandse ondernemingen. Daarin prijken twee Brits-Nederlandse concerns bovenaan,

terwijl de enige geheel Nederlandse onderneming die in de reeks voorkomt, op de elfde plaats staat. Indien men deze lijst combineert met de Amerikaanse, dan komen deze drie ondernemingen op achtereenvolgens de derde, vierde en 62e plaats in de „wereldranglijst”. In nevenstaande tabel zijn de topgroepen van de Amerikaanse alsmede die

Verenigde Staten				Rest van de wereld				
Onderneming	omzet	netto-winst a)		Onderneming	omzet	netto-winst a)		
Gen. Motors	10.796	847	1	1	Koninklijke/Shell .	6.500	503	1
Stand. Oil (N.J.) .	7.127	809	2	2	Unilever	4.680	132	4
Ford Motor	4.647	237	9	3	Imp. Tobacco....	2.380 c)	34	11
U.S. Steel	4.229	348	4	4	Br. Petroleum ..	2.021	148	3
Gen. Electric	4.090	214	10	5	Imp. Chem. Ind. .	1.281	67	6
Socony Mobil Oil .	2.750	250	8	6	Nestlé	1.100 c)	11	40
Chrysler	2.676	20	112	7	Dunlop Rubber ..	846 b)	8	46
Swift	2.429	14	154	8	Mannesmann	810	10	42
Western Electric .	2.373	81	25	9	Hawker Siddeley .	750 c)	36	10
Gulf Oil	2.340	283	6	10	Fried. Krupp	741		
Bethl. Steel	2.327	161	11	11	Philips	707	42	9
Texas Co	2.046	302	5	12	Siemens Halske .	619	7	48
Armour	2.011	15	146	13	Gelsenk. Bergw. .	595 c)	6c)	55
Stand. Oil (Ind.) .	1.890	149	12	14	Gutehoffn. Hütte .	571		
Du Pont de Nem. .	1.888	383	3	15	British Motor....	560 c)	15	23
Shell Oil	1.635	136	15	16	Rhein. Stahlw. .	560	5	57

a) In de eerste kolom netto-winst in mln. dollars, in de tweede kolom de rangschikking naar winst-grootte in de betreffende lijst. b) 1955. c) Schatting.

van de „buitenlandse” industrie met hun omzet- en winstcijfers afzonderlijk weergegeven. Van de lijst der „buitenlandse” industrie maken 31 Britse, 23 Duitse, 18 Franse, 7 Canadese en 4 of minder ondernemingen van negen andere landen deel uit.

De winsten van de niet-Amerikaanse ondernemingen worden vaak te laag opgegeven. In de eerste plaats zijn de afschrijvingen en de reserveringen aanzienlijk hoger dan in de Verenigde Staten. Ook wordt in sommige landen — o.a. in West-Duitsland — alleen dat bedrag dat aan de aandeelhouders wordt uitgekeerd als winst opgegeven. In Engeland worden netto-winsten vermeld, waarvan reeds een belasting van 42,5 pCt. is afgetrokken. Op grond daarvan is de onderlinge vergelijking van de winstcijfers der genoemde ondernemingen niet zonder gevaar.

¹⁾ „The Fortune Directory”; Uitg. Time Inc., New York 1957. Onder industriële ondernemingen verstaat „Fortune”, overeenkomstig de „U.S. Census Bureau Classification”, alleen ondernemingen „deriving at least half their total revenues from manufacturing or mining”.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Groot en grootst	707	Boekbespreking:	
De Euromarkt — een opinie; monetair beleid, Frankrijk en slotbeschouwing, door Dr. J. C. Ramaer	708	G. C. Allen en Audrey Donnithorne: Western enterprise in Indonesia and Malaya, bespr. door Prof. Dr. A. Kraal	719
Mode en planning, door Dr. W. J. van de Woestijne	711	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	722
Overschotten en prijscorrecties op de grondstoffen- markten, door K. J. Bordewijk	713	Notities:	
De tankvaart in het eerste halfjaar 1957, door C. Vermey	716	Huurkopen in Engeland	710
Ingezonden stuk:		Nationaal inkomen in Japan	714
Woningnood en sparen, door Dr. J. E. van Dierendonck, met een naschrift van Mevr. Dra. M. J. 't Hooft-Welvaars	718	De Nederlandse ondernemer en de Europese integratie	720

Het is duidelijk dat grote gevaren dreigen voor de Euromarkt, wanneer de vereiste graad van monetaire integratie niet tot stand komt. Schrijver meent evenwel, dat de ontwikkeling, door de Euromarkt in gang gezet, tot de benodigde monetaire samenwerking zal dwingen. Frankrijk kan als één der zwakke partners worden gezien, omdat de economische toestand van dat land zorgen baart voor de toekomst en omdat het een aantal bezwaarlijke bepalingen heeft bedongen. Zowel t.a.v. de economische toestand van Frankrijk als van de bedongen bepalingen acht schrijver evenwel de door velen gemaakte voorstelling bepaald te somber. Ten slotte vat hij de punten pro en contra het verdrag samen; bij het waarderen van de voor- en nadelen meent schrijver te mogen stellen dat dit verdrag valt te prefereren boven een afwijzing van het verdrag, zowel voor Europa als voor Nederland.

De Euromarkt - een opinie

Monetair beleid, Frankrijk en slotbeschouwing

Het monetair beleid.

De bezwaren tegen het monetaire hoofdstuk zijn bekend: Er zijn te weinig garanties tegen gebrek aan monetaire discipline. Ofschoon het betreffende hoofdstuk betalingsbalans-evenwicht, volledige werkgelegenheid en stabiele prijzen als vereisten stelt, lijken de mogelijkheden voor het aanpakken van zondigende naties te gering. In geval van betalingsmoeilijkheden is onderling overleg voorzien en ten slotte „wederzijdse bijstand” (art. 108). Het valt te betreuren, dat als maatregel in geval van betalingsmoeilijkheden het hanteren van kwantitatieve restricties niet uitdrukkelijk werd uitgesloten. Voorts is een zwak punt, dat het moment, waarop het gemeenschappelijk overleg over betalingsmoeilijkheden moet beginnen, niet werd vastgelegd.

De monetaire bepalingen zijn misschien goed genoeg als eerste stap op weg naar de vereiste mate van gemeenschappelijk monetair beleid. Het hoofdstuk had echter een lijn moeten uitstippelen voor het tot stand brengen van monetaire integratie in de loop van de overgangperiode. Een dergelijke lijn (die bijv. wél voor de tarievenafbraak werd uitgestippeld) ontbreekt ten enen male. Er wordt bovendien slechts gesproken over „coördinatie”, niet over „gemeenschappelijk beleid”. Dit alles behoeft overigens niet te zeer verwondering te wekken. Als er één terrein is, waar zowel technische moeilijkheden liggen als psychologische weerstanden, dan is het wel het monetaire en alles wat daarmee verband houdt.

Wat zou er in het monetaire deel gestaan moeten hebben? Bijv. het volgende: men had moeten bepalen, dat met ingang van de tweede etappe het monetair beleid van een land automatisch een zaak van gemeenschappelijk overleg gaat vormen, zodra de verhouding tussen geldhoeveelheid en harde valutavoorraad méér dan bijv. 30 pCt. van een bepaald vastgesteld niveau gaat afwijken¹⁾. Hiermee zouden voor ieder land duidelijk de grenzen getrokken zijn tussen

welke het baas in eigen huis blijft en waar gemeenschapsbemoedienis begint. Voorts zou men van het begin van de derde etappe af de Raad van Ministers, op voorstel van de Commissie, in beginsel de bevoegdheid moeten toekennen om met gekwalificeerde meerderheid de wisselkoers van een land te wijzigen. Aldus zou de Gemeenschap een „stok achter de deur” hebben. Door middel van eenzelfde procedure zou men speciale onderlinge kredieten kunnen verlenen, of een lid-staat ertoe kunnen brengen bijdragen aan de gemeenschappelijke instellingen sneller te verstrekken (of eventueel te vergroten). Het lijkt geraden om tegen het eind van de eerste etappe aan de hand van voorstellen van de Commissie te komen tot een protocol in bovengenoemde geest. Tegen die tijd zal men immers een eerste indruk hebben verkregen van de monetaire problematiek van de Euromarkt.

Het is duidelijk dat grote gevaren dreigen voor de Euromarkt, wanneer de vereiste graad van monetaire integratie niet tot stand komt. Zal de monetaire „bottleneck” het tot stand komen van de Euromarkt tegengaan, of zal de ontwikkeling, door de Euromarkt in gang gezet, dwingen tot de benodigde monetaire samenwerking? Wij menen dat het laatste het geval zal zijn, want afgezien van het feit dat de integratie de reeds bestaande tendentie tot onderlinge afhankelijkheid zal versterken, zullen ook niet-economische factoren tot een dergelijke ontwikkeling bijdragen. Zo zal dit bezwaar van het verdrag op den duur verdwijnen (overigens zeker niet zonder strijd).

Frankrijk.

Na een behandeling van de voornaamste zwakke hoofdstukken van het verdrag, lijkt het ons gewenst enige aandacht te wijden aan de partner, die men algemeen als de zwakste van de zes beschouwt. Kort gesteld worden de volgende bezwaren gehoord: De Franse partner van het gezelschap heeft een stagnerende economie, die inflatie exporteert naar de andere landen; bovendien nog sociale harmonisatie eist; toch protectionistisch blijft, gezien het „régime spécial” en ons ten slotte in koloniale avonturen stort. Voorwaar een niet geringe serie verwijten!

Is de Franse economie een stagnerende? O.E.E.C.-

¹⁾ Deze gedachte werd ontleend aan een zeer stimulerend artikel van Prof. Dr. J. Kymmell: „Monetaire aspecten van een gemeenschappelijke markt”. Zie de overdruk uit „De Economist”: „Enkele aspecten van de Europese Economische Integratie”, blz. 46-79. Het artikel geeft voor meer problemen oplossingen aan, bijv. voor die t.a.v. het vrije kapitaalverkeer.

(Advertentie)

cijfers wijzen op het tegendeel. Tussen 1950 en 1955 vertoonde het bruto-nationaal produkt per man-uur voor een aantal landen de volgende jaarlijkse stijgingspercentages:

Frankrijk	3,5	Nederland	3,4
Duitsland	6,0	Verenigd Koninkrijk	1,7
Italië	4,3	Verenigde Staten	2,4
B.L.E.U.	2,5		

De bewering als zou de Franse economie een stagnerende zijn, gaat misschien op voor de periode 1914—1940. Wij leven thans echter in 1957 en het is niet alleen deze statistiek, die een hoopvolle indicatie geeft. Vooral over de Franse industrie hoort men de laatste jaren steeds meer gunstige geluiden.

Is de Franse economie potentieel een „inflatie exporterende”, wanneer het verkeer vrij zou komen (gegeven dat de onderlinge kredietverlening voldoende was om zulks mogelijk te maken)? De volgende cijfers geven enig idee van de mate waarin prijsstijgingen hebben plaatsgehad in de zes landen tussen 1950 en 1956.

Stijgingspercentages prijsindexcijfers 1950—1956

	Kleinhandel	Groothandel	Gemiddelde
Frankrijk	34,3	30,8	32,5
Duitsland	13,0	21,2	17,1
Italië	29,1	9,7	19,4
België	14,0	11,8	12,9
Luxemburg	11,5	11,8	11,6
Nederland	22,8	20,7	21,8

Bron: O.E.E.C.: „Europe to-day and in 1960”.

Frankrijk heeft inderdaad de meest onrustige prijsontwikkeling gehad. De prijzen stegen er ongeveer 50 pCt. meer dan in het land dat zich op Frankrijk na het meest misdroeg... Nederland²⁾. Hoe zou de prijsstijging zijn geweest als Frankrijk — evenals Nederland — gedurende de genoemde periode geen zware lasten had gehad in de vorm van oorlogen in Indo-China en Noord-Korea en investeringen in overzeese gebieden? Het feit dat de Algerijnse crisis thans steeds meer onhoudbare proporties begint aan te nemen is in zekere zin hoopvol, omdat het tot het zoeken van een oplossing dwingt — evenals indertijd in Indo-China. Wordt de oplossing gevonden en kunnen ca. 250.000 man demobiliseren, zodat het leeuwedeel van de kosten van de oorlog in Algerije wegvalt (ca. f. 4 miljard, d.i. 2,3 pCt. van het Franse nationale produkt), dan is de kans op een herwinnen van de stabiliteit in de snel groeiende Franse economie zeer reëel, vooral wanneer een deel van de investeringen in de Afrikaanse gebieden mede door de andere vijf landen wordt gedragen. Zolang de Algerijnse crisis nog niet is opgelost, vormt het in het kader van het „régime spécial” toegestane stelsel van invoerheffingen en uitvoersubsidies de garantie voor een sluitende betalings-

²⁾ De vermanende woorden — o.a. door Prof. S. Posthuma geuit — om meer zelfdiscipline te betrachten in Nederland, blijken dus allerminst misplaatst te zijn!

balans en daarmee het voorkomen van „inflatie-export” naar de andere vijf landen.

Kortom: wat Frankrijk betreft menen wij de toekomst met een gematigd optimisme tegemoet te kunnen zien. Als Nederlanders doen wij overigens verstandig eerst de hand in eigen boezem te steken. Gaat men uit van de ervaring gedurende de laatste zes jaren, dan zou het wel eens zo kunnen zijn, dat de Euromarkt voor Nederland een goede kans betekent op een rustiger prijs-ontwikkeling...

De aanvankelijk door Frankrijk geëiste sociale harmonisatie bleef ten slotte beperkt tot gelijke beloning voor man en vrouw en een beginselverklaring (men is dus niet uitdrukkelijk gebonden) dat men zal streven naar eenzelfde berekeningswijze voor de betaling van overuren als thans in Frankrijk bestaat³⁾. De regering schat in de Memorie van toelichting op het E.E.G.-verdrag, dat beide categorieën van sociale harmonisatie een loonsverhogend effect van 6 à 7 pCt. zullen hebben, waarvan 2½ à 3 pCt. voor rekening zal komen van de harmonisatie van mannen- en vrouwenlonen. Het een en ander zal moeten geschieden over een periode van vier jaren (de eerste etappe). Blijft de produktiviteit in hetzelfde tempo stijgen als in de periode 1950-1955, dan zal de bovengenoemde loonsstijging gemakkelijk op economisch verantwoorde wijze kunnen worden opgevangen door alle zes landen, ook door Nederland. Immers in 1950-1955 steeg het bruto-nationaal produkt in ons land per man-uur met 3,4 pCt. per jaar⁴⁾. Het geroep over een rampzalige mate van sociale harmonisatie lijkt ons dan ook sterk overdreven.

Over de exportsubsidies en invoerheffingen die Frankrijk zijn toegestaan, kunnen wij kort zijn. Is het stelsel inderdaad uniform — en dat is het tot op grote hoogte, vooral na de recente maatregelen — dan vormt het een alternatief voor een koersaanpassing. Velen bepleiten dit laatste en hun betoog lijkt ons juist. Wanneer men meent, dat een koersaanpassing vroeg of laat noodzakelijk is, dan is het niet recht duidelijk hoe men bezwaren kan maken tegen het alternatief, vooral wanneer in het verdrag is gestipuleerd, dat bemoeienis van de gemeenschap moet waken voor de noodzakelijke uniformiteit van het stelsel. Protectionistisch blijft Frankrijk dus niet; het stelsel heeft hetzelfde effect als een devaluatie van de frank. Het voorkomt een betalingsbalanstekort van grote omvang en daarmee inflatoire invloeden op de andere vijf landen.

Dat Frankrijk ons in koloniale avonturen zou storten, lijkt ons een verkeerde voorstelling van zaken. Landen als

³⁾ Aan het begrip „gelijke beloning voor man en vrouw” kan men verschillende betekenissen hechten. Men zie o.a. het artikel van Dr. C. N. F. Swarttouw in „E.-S.B.” van 22 mei 1957. Volgens het I.L.O.-rapport „Social Aspects of European Economic Co-operation”, beliepen in 1954 de sociale lasten in procenten van het loon voor België 17,7, Duitsland 11,7, Frankrijk 29,8 en Italië 53,3.

⁴⁾ In dezelfde periode stegen de lonen in Nederland met ca. 30 pCt.

Nederland en Duitsland zijn, dank zij de wereld-politieke ontwikkeling, in een situatie geraakt waarin het gebeuren in Afrika voor hun voortbestaan van even vitaal belang is als voor Frankrijk en alle andere Europese landen. De associatie met de overzeese landen en gebieden heeft ons met de neus op deze realiteit gedrukt. Of wij het willen of niet, de Franse avonturen in Afrika zijn ook de onze. Het is dan ook logisch dat althans een deel van de Franse lasten door de Europese Gemeenschap worden gedragen. Onlogisch is echter het feit, dat de vijf landen geen medezeggenschap en verantwoordelijkheid krijgen in het politieke beleid ten opzichte van de Afrikaanse gebieden. Hiervoor voelen noch de Fransen noch de andere vijf landen. Zij hebben wat dat punt betreft, de kop in het zand gestoken voor de hiervoor gesignaleerde realiteit. Vermoedelijk zal de situatie zich — althans in feite — in de loop van de komende jaren geleidelijk wijzigen. Hopelijk zullen de vijf partners van Frankrijk dan in staat zijn een heilzame invloed op het Franse beleid uit te oefenen ⁵⁾.

Moge hiermee zijn aangetoond, dat vele van de bezwaren die tegen onze Franse partner worden aangevoerd, vaak worden overdreven.

⁵⁾ Om te beginnen bijv. door de Fransen ertoe te brengen, dat bij het werk van de E.E.G. t.a.v. de Afrikaanse gebieden zoveel mogelijk inwoners van de betreffende landen en gebieden worden ingeschakeld.

Huurkopen in Engeland

De in mei jl. in Engeland nieuw verleende huurkoopkredieten waren bijna twee maal zo hoog als een jaar tevoren. In „Board of Trade Journal” van 17 juli jl. worden enige cijfers gegeven over de ontwikkeling van het huurkoopkrediet in Engeland, waaruit o.a. blijkt, dat van de totale omzet in de branches woninginrichting en -stoffering, radio's, huishoudelijke elektrische apparaten en ijzerwaren sedert oktober 1955 maandelijks ca. 25 à 30 pCt. in huurkoop wordt gegeven.

	mei 1956	okt. 1956	jan. 1957	mei 1957
Huurkopen in pCt. van de totale huishoudgoed. omzet	27	30	26	28
Indexcijfer van de waarde der maandelijks door kredietinst. verleende kredieten a)	108	86	128	211
Indexcijfer van de totale uitstaande huurkoopschuld a)	90	81	79	83
waarvan bij winkels	85	78	78	73
waarvan bij kredietinst.	98	87	81	100

a) dec. 1955 = 100.

In december 1955 werden door kredietinstellingen huurkoopcontracten afgesloten voor ruim £ 14,5 mln.; op grond van genoemde indexcijfers zou dit bedrag dus tot ca. £ 30 mln. zijn gestegen. De uitstaande huurkoopschuld, die in januari 1957 een dieptepunt bereikte, beliep eind mei jl. naar schatting £ 373 mln., vergeleken met £ 361 mln. aan het einde van het vorige jaar. Het aandeel van de financieringsinstellingen is voortdurend groter geworden ten koste van de door winkels verleende huurkoopfinanciering.

Slotbeschouwing.

In het voorafgaande moesten wij ons tot het belangrijkste beperken. Het gestelde kan in het kort als volgt worden samengevat.

Het verdrag biedt de volgende voordelen: het is consistent ten aanzien van de regel gemeenschappelijke markt — gemeenschappelijk beleid — gemeenschappelijke instellingen. Het heeft voorzien in een tevoren vastgestelde onherroepelijke procedure tot de afbraak van onderlinge belemmeringen. Ten slotte opent het verdrag de mogelijkheid tot het vestigen van een gemeenschappelijk beleid op de terreinen waar zulks noodzakelijk is.

Het verdrag kenmerkt zich daarnaast door een aantal bezwaren. Er is een buitentarief waarvan een aantal posten te hoog zijn. Dit is nadelig voor Benelux. Voor de gemeenschap als geheel is het echter zeer waarschijnlijk minder protectionistisch dan de huidige tariefstructuur.

Zowel in de landbouw- als in de transport-hoofdstukken komen een aantal voordelige zekerheden voor. Nadelige zekerheden en vele overblijvende onzekerheden bieden echter aangrijpingspunten voor protectionistische beleidsvoering. Zou het gemeenschappelijk beleid t.a.v. landbouw en vervoer inderdaad protectionistisch uitvallen, dan is de waarschijnlijkheid klein dat Nederland er, vergeleken bij nu, op achteruit gaat. Het zal er minder snel op vooruit gaan dan zonder protectionisme het geval ware geweest. Bij niet-deelneming echter lijkt een achteruitgang van de Nederlandse positie zeer waarschijnlijk.

Frankrijk kan als één der zwakke partners worden gezien, omdat de economische toestand van dat land zorgvuldig baart voor de toekomst en omdat het een aantal bezwaarlijke bepalingen heeft bedongen. Zowel t.a.v. de economische toestand van Frankrijk als de bedongen bepalingen, is de door velen gemaakte voorstelling van zaken echter bepaald te somber.

Zowel tegen de monetaire als de institutionele bepalingen zijn aanmerkingen te maken. Men kan echter verwachten dat de economische en politieke ontwikkeling die de Euromarkt in gang zet, het tot stand brengen van de vereiste verbeteringen tot gevolg zal hebben.

Hiermee zijn de punten pro en contra samengevat. Bij het waarden van voor- en nadelen menen wij te mogen stellen dat dit verdrag valt te prefereren boven een afwijzen van het verdrag, zowel voor Europa als voor Nederland. Men moet de bezwaren van het E.E.G.-verdrag niet bagatelliseren. Evenmin moet men echter de repercussies van het afwijzen van dit onvolmaakte instrument voor de onherroepelijk noodzakelijke integratie van Europa onderschatten. Hiermee zou immers de integratie zelf voor vele jaren van de baan zijn en daarmee de even noodzakelijke politieke ontwikkeling in de richting van een gemeenschappelijk buitenlands beleid en een gemeenschappelijke defensie. Het gesprek over de vrijhandelszone zou verwateren tot het steriele „low-tariff-club”-gesprek dat in de O.E.E.C. voortkabbelde, toen de E.E.G. nog niet werd gezien als een serieuze mogelijkheid. Ten slotte zouden de velen, die twifelen aan de dynamiek van Europa en het Westen hun gevoelens bevestigd vinden. De gevolgen van dit alles vallen niet te kwantificeren, maar zullen vermoedelijk desastreus zijn. Dit zijn realiteiten die zgn. „realistische” critici van de Euromarkt maar al te gemakkelijk vergeten.

Insiders schatten de kosten van de discrepantie tussen de eisen van de mode en die van de op continuïteit en desnoods op voorraadproduktie ingestelde techniek op 40 à 50 pCt. van het totaal. Indien men de mode-ontwikkeling opvat als proces van navolging dat een bepaalde limiet heeft, dan is het volgens schrijver waarschijnlijk dat deze ontwikkeling wiskundig kan worden uitgedrukt door de zgn. groeicurve. In het begin van het seizoen zijn er wat de mode aangaat nog vele mogelijkheden. De vraag is nu, welke daarvan in het begin van de ontwikkeling het overwicht weet te bereiken en hoe men deze kan beïnvloeden. Schrijver pleit voor een coördinatie van de betrokken belangen opdat een poging tot het voorstellen van de mode en het beïnvloeden daarvan met voldoende kracht en over een voldoende breed terrein plaats kan vinden.

Mode en planning

De mode heeft een grote invloed op ons economisch leven. Zonder twijfel gaat er een belangrijke stimulans van uit, maar anderzijds mogen wij toch niet vergeten dat die zelfde mode economische offers vraagt. Tegenover ieder succes staan steeds vele mislukkingen. Deze risico's worden vergroot doordat industrie en handel hun beslissingen moeten nemen lang voor de mode-aspecten duidelijk naar voren komen. Op het ogenblik dat de detaillist zijn orders bij de industrie plaatst weet nog niemand „wat het worden zal". Het is duidelijk dat de detaillist dus niet alles op één kaart zal zetten, zelfs als hij voor zich zelf overtuigd is, de goede kaart te kunnen trekken. Om het risico van een volledig echec te ontgaan moet hij wel op een aantal paarden tegelijk wedden terwijl er maar één kan winnen.

Maar, voor de detaillist zijn keuze kan maken, moet de confectiefabrikant zijn modellen hebben ontworpen en wel in een vorm die massaproductie mogelijk maakt. Ook hij verkeert dan nog volledig in het onzekere en hij moet dus in vele richtingen zijn pionnen opstellen. Om dat te kunnen doen moet hij over een breed assortiment van stoffen in alle mogelijke dessins en kleuren beschikken. De verver en de stoffenfabrikant hebben dan ook een jaar te voren een breed assortiment in kleine hoeveelheden gereed moeten maken. De ontwerpers hebben honderden dessins ontworpen en de drukker heeft honderden drukrollen laten fabriceren. Zeer vele daarvan zullen nooit tot een rendabele productie komen.

Zo dwingt de mode, in alle stadia van handel en productie, tot het maken van kosten voor stoffen, modellen, proefseries en voorraden die achteraf niet aan hun doel zullen beantwoorden. Dat weet men en men aanvaardt het. Maar wie uit een oogpunt van efficiency dit geheel overziet, vraagt zich af, of het niet mogelijk is de kosten van de mode-industrie zeer aanzienlijk te verlagen.

Dit alles betreft nog de voorbereiding. Maar, als eindelijk het doek opgaat en duidelijk wordt wat wel en wat niet de toon in het seizoen aan zal geven, ontstaan nieuwe knelpunten. Natuurlijk hebben de detaillisten juist van dat wat bijzonder gevraagd wordt, te weinig besteld. Zij vragen dringend aanvulling van hun voorraad. De confectiefabrikant tracht daaraan te voldoen, maar... ten koste van grote spanningen en dus hoge produktiekosten

in zijn produktielijn. Deze plotselinge vraag zet zich door bij de verver, finisher en drukker van de stoffen, want ook die heeft daarop niet kunnen rekenen. Zowel bij hen, als bij de stoffenfabrikant is de techniek van de productie wel ingesteld op een grote continue productie, maar niet op zulk een schoksgewijze ontwikkeling van de vraag. De planning moet doorbroken worden. Snel moeten machines worden omgesteld om een, in verhouding tot de capaciteit, vrij kleine productie nog tijdig af te kunnen leveren. Een en ander vinden wij natuurlijk ook in de complementaire produktietakken, zoals de modieuze, schoenindustrie, die van damestassen, parapluïes, knopen, bijoux, etc.

Aan de handelsmoraal komt dit alles ook niet ten goede. Men belooft tijdige aflevering in de hoop, maar zonder de zekerheid, dat de voorgaande schakels nog wel voldoende onder druk gezet kunnen worden om de nodige grondstoffen te bemachtigen. Maar de op continue productie ingestelde techniek laat zich maar in geringe mate dwingen en dan nog ten koste van relatief grote offers.

Insiders schatten de kosten van deze discrepantie tussen de eisen van de mode en die van de op continuïteit en desnoods op voorraadproduktie ingestelde techniek, op 40 à 50 pCt. van het totaal en mogelijk is dit nog aan de lage kant! Globaal moeten die kosten uiteindelijk door de consument betaald worden, maar het is duidelijk dat deze toestand tevens met enerzijds grote verliezen en anderzijds grote winsten op delen van de productie gepaard moet gaan. Dit geeft aan het gehele modebedrijf een hoogst speculatief karakter.

Het voorspellen, op grond van bepaalde „wetten" van wat mode wordt, is tot nu toe steeds mislukt. Men heeft de „modewetten" niet kunnen ontdekken, waarschijnlijk omdat zij niet bestaan! Desondanks hebben wij goede gronden om aan te nemen dat de ontwikkeling van de mode niet geheel willekeurig is. In de mode zit nl. een belangrijk element van navolging. Men draagt iets, men doet iets, omdat men het een ander ziet dragen en doen. Maar ieder die, uit navolging, iets is gaan dragen of doen, is zelve weer een stimulerende factor. Wiskundig gezien is zo de *toename* van het verschijnsel *evenredig met de omvang* die het op dat ogenblik heeft.

Maar er is een tegenwerkende factor. Er is nl. ook een punt van verzadiging. Als allen, die in aanmerking komen iets te dragen of te doen, zich zo reeds gedragen, is verdere uitbreiding uitgesloten. Maar reeds lang voor het zover is, wordt de toename afgeremd. Het is dus waarschijnlijk dat de *toename* van het verschijnsel ook *evenredig is met het nog te veroveren gebied*.

Vatten wij de mode-ontwikkeling nu op als een proces van navolging dat een bepaalde limiet heeft, dan is het zeer waarschijnlijk dat deze ontwikkeling wiskundig uitgedrukt kan worden door de zgn. *groei-curve*. Hierbij moet nog rekening gehouden worden met de mogelijke complicatie die optreedt als de limiet zelve verschuift.

In het begin van het seizoen zijn er nog vele mogelijkheden. Niemand weet met een redelijke zekerheid in welke richting de mode zich zal ontwikkelen. Voor ieder van die mogelijkheden geldt nl. in principe dat zij zich volgens een *groei-curve* zal kunnen ontwikkelen. Maar, daarbij treden al die mogelijkheden met elkaar in concurrentie. Wij kunnen het ook zo zien, dat al die potentiële mogelijkheden met elkaar strijden om de hegemonie.

De grote vraag is nu: welke van die aanvankelijke mogelijkheden weet in het begin van de ontwikkeling het overwicht te bereiken. Dit is daarom zo belangrijk, omdat uit het karakter van de *groei-functie* volgt dat relatief de groei in die eerste periode het krachtigst is.

Commercieel is deze aanvangsperiode van het grootste belang. Het gaat hier om twee vragen, nl.

- a. welke richting heeft de beste kansen in de start?
- b. hoe kunnen wij deze richting beïnvloeden?

Het vraagstuk van de mode heeft zo twee geheel verschillende aspecten. Het bevat een element van *voorspellen*. Dit voorspellen valt samen met de eerste vraag. Het tweede aspect is de mogelijkheid van *beïnvloeden*. Dat aspect correspondeert met de tweede vraag.

Als wij dus de hoge kosten die de mode meebrengt willen verminderen, dan moeten wij wegen zoeken om ẽn te voorspellen ẽn te beïnvloeden. Wij moeten ons afvragen: welke richting heeft waarschijnlijk de beste start en anderzijds, hoe kunnen wij zorgen dat die richting in het begin het sterkst bevorderd wordt. Als wij die vragen weten op te lossen en daarnaar weten te handelen, moet het mogelijk zijn een belangrijk deel van de extra kosten, ter grootte van 40 à 50 pCt. van het totaal, te vermijden.

Het gaat hier dus om een belang van allen die met de mode te maken hebben: van de wever van de stof, van de verver en finisher, van de confectie-industrie en van de handel. De grootte van het belang moet in miljoenen guldens uitgedrukt worden. Dit betekent, dat als de kosten om dit probleem in feite op te lossen in de tonnen lopen, wij nog een rendabele propositie kunnen hebben! Wij nemen aan dat ieder van de hier genoemde bedrijven een goede zaak zou doen als zij voor 5 à 10 pCt. van hun toegevoegde waarde het moderisico belangrijk zouden kunnen beperken. Het is een kwestie van maatschappelijke organisatie deze middelen samen te voegen en zo effectief te maken.

Wij willen thans enkele grondslagen geven zowel voor het voorspellings-element als voor het beïnvloedings-element.

Bij het *voorspellen* komt het er op aan a priori aan te geven welke elementen een goede start kunnen hebben. Hierbij is eerst negatief aan te geven wat wij uit kunnen sluiten. In de eerste plaats mag uitgesloten worden wat

in het recente verleden reeds algemeen aanvaarde „mode” geweest is. De nieuwe mode moet nu eenmaal „nieuw” zijn. In de tweede plaats is uitgesloten wat bij onze moderne levensstijl niet past. Met hoepelrokken kan men niet fietsen.

Van veel meer belang zijn evenwel de positieve aanwijzingen. Wat in het vorige seizoen nog haute couture was, heeft in dit seizoen voor de confectie een kans, mits natuurlijk geen elementen aanwezig zijn die met de aard van de confectie (massaproductie en massa-afzet) in strijd zijn. Van groot belang is ook wat in de vakantiecentra in het recente verleden te zien was. Wij denken hier in het bijzonder aan Italië, Frankrijk en Zwitserland. Ook de film is hier van belang. Het voorspellen berust dus primair op waarnemingen. Het succes van de voorspelling berust voor een deel op de omvang en de systematische verwerking van die waarnemingen. Gevoel voor het modieuze enerzijds en statistische kennis en ervaring anderzijds zullen hier gecombineerd moeten worden.

Hoewel dit stadium van „voorspellen” zeer belangrijk is, geloven wij niet dat alleen op die grondslag het mode-probleem opgelost kan worden. Het laat nog teveel mogelijkheden open en bovendien is de kracht, die in de start door een bepaalde vorm ontwikkeld wordt, niet sterk genoeg om daarop te kunnen vertrouwen. Het komt er dus op aan de start van een bepaald element, dat naar zijn aard een goede kans maakt, te versterken. Hiermede komen wij aan het tweede aspect, nl. het beïnvloedings-element.

Het *beïnvloedings-element* berust op de navolging. Uitgegaan moet worden van de „mode” die op grond van het voorafgaande een goede kans heeft. Het komt er nu op aan dat element een goede start te geven en zo de kans op algemene navolging te vergroten. Hoofdzak is hier een *coördineren* van alle factoren, die op de navolging van invloed kunnen zijn. Naast dit coördineren moeten zoveel als mogelijk is andere, dus concurrerende, modelijnen *geëlimineerd* worden. Noch het een, noch het andere is volledig te bereiken, maar wel kan zo een bepaalde ontwikkeling, die toch reeds een redelijke kans had, sterk gestimuleerd worden. In vele gevallen zal dat voldoende zijn om de ontwikkeling van de mode te richten en te beïnvloeden.

Wij kunnen en willen hier niet volledig zijn, en beperken ons dus tot de belangrijkste middelen om een goede start te geven. Indien zeer vroeg in het seizoen de nieuwe mode in het openbaar in mondaine centra gedragen wordt, is dit „nieuws” in journalistieke zin. Wij mogen verwachten dat dit de aandacht zal trekken. Afgezien dus reeds van de grote kans op navolging door dit dragen in de mondaine centra, mogen wij rekenen op publiciteit in de modebladen en in de dag- en weekbladen. Dit stimuleert de vraag reeds in een bepaalde richting. Hierdoor is het voor de detaillisten aantrekkelijk deze nieuwe mode in hun etalages een goede plaats te geven. Dit versterkt op zijn beurt weer de kans dat het getoonde inderdaad aan zal slaan. Naarmate het publiek meer de aangegeven lijn volgt, komt het element van navolging beter tot zijn recht en is de kans op een definitief succes groter. Via „voorspellen” en „beïnvloeden” is men er dan in geslaagd de risico's, die aan de mode verbonden zijn, te beperken.

Wat zijn nu de kansen dat een zodanige politiek slaagt? Zoals bij de ontwikkeling van de modelijn veel van het aanvankelijk succes afhangt, zo is ook hier een goede, of zo men wil een gelukkige, start van het grootste belang. Als in de eerste paar jaar dat deze politiek gevoerd wordt,

Na een overzicht te hebben gegeven van de prijsontwikkelingen op de grondstoffenmarkten in het laatste jaar constateert schrijver, dat de frequentie van de prijsschommelingen is verminderd en de prijzen van de betrokken grondstoffen hoger liggen dan met de overschotsituatie waarin zij verkeren, overeen zou komen. Dit is het resultaat van de politiek van prijsbeïnvloeding welke niet zelden door regeringen en grote ondernemingen wordt gevoerd. Bij het nemen van maatregelen t.a.v. de produktie en de prijzen van grondstoffen zal men volgens schrijver, zowel op nationaal als op internationaal niveau, moeten nagaan of een grotere prijsflexibiliteit, waardoor de normale vraag- en aanbodfactoren hun invloed sterker kunnen doen gelden, geen betere oplossing is voor het vraagstuk van te grote overschotten dan een te starre prijsstabilisatie.

Het prijspeil van grondstoffen is thans iets lager dan een jaar geleden. De Britse index van Reuter, die een betere indruk geeft van de prijsbewegingen in de laatste tijd dan de Amerikaanse index van Moody omdat de grondstoffenprijzen in Engeland flexibeler zijn dan in de Verenigde Staten, heeft daarmee het laagste punt sinds jaren bereikt.

De prijsverhogingen, die optraden ten gevolge van het conflict in het Midden-Oosten zijn dus over het algemeen ongedaan gemaakt. Behalve de produktie- en handelsverschuivingen bij petroleum bracht het conflict een beperking van het aanbod van die grondstoffen met zich mede, welke in belangrijke mate van verschepping door het Suezkanaal afhankelijk zijn. De invloed van de crisis in het Midden-Oosten was echter in doorsnee genomen voor de grondstoffen minder groot dan de uitwerking van de oorlog in Korea. De prijsstijging van het derde op het vierde kwartaal van 1956 bedroeg bijv. slechts één derde van de stijging tussen het vierde kwartaal van 1950 en het eerste kwartaal van 1951. De regeringsaankopen waren ten tijde van de oorlog in Korea van veel belang, doch zij speelden

Overschotten en prijscorrecties op de grondstoffenmarkten

tijdens het geschil over de nationalisatie van het Suezkanaal vrijwel geen rol.

In 1956 steeg de wereldproduktie van verschillende belangrijke grondstoffen of bleef op een hoog peil gehandhaafd, zoals uit de volgende tabel blijkt.

*Wereldproduktie van enkele belangrijke grondstoffen
(zonder de Sowjet-Unie)*

grondstoffen (× 1.000 ton)	gemiddeld 1948-1952	1954	1955	1956
koper	2.260	2.479	2.731	2.969
lood	1.480	1.746	1.744	1.839
zink	1.830	2.155	2.396	2.470
tin	170	186	182	180
aluminium	1.400	2.456	2.652	2.903
natuurrubber	1.740	1.830	1.940	1.892
katoen	6.300	7.200	7.500	7.300
wol	940	1.060	1.100	1.140
jute	2.030	1.680	2.320	2.280
(in mln. ton)				
tarwe	146	152	158	157
suiker	28,4	34,2	34,5	34,8

Het hoge peil van de wereldvraag naar primaire goederen in het algemeen was mede een gevolg van de voortgezette —

(vervolg van blz. 712)

hetzij door de krachten die er achter staan, hetzij door een wijs inzicht in wat mode kan worden, of zelfs maar als gevolg van „stom geluk”, succes geboekt wordt, mogen wij op duurzaam succes rekenen. Het is immers zo dat naar mate de wevers, de ververs, de finishers, de confectie-industrie en de detaillisten, vertrouwen in deze politiek zullen hebben gekregen, zij met hun assortiment ook in die richting zullen gaan. Deze omstandigheid op zich zelf versterkt de effecten die men op wil roepen. De kans dat nevenindustrieën, die complementaire goederen leveren, zich bij de prognose aan zullen sluiten wordt er groter door.

Wij hebben hier slechts enkele hoofdlijnen geprojecteerd. Het is bekend dat in Frankrijk het Coördinatie-Comité van de gehele mode-industrie, onder voorzitterschap van Albert Lempereur, langs bovenstaande principes een belangrijke invloed op de modeontwikkeling heeft. Ook in de Verenigde Staten weet de industrie tot grote series

te komen, eenvoudig door datgene wat weinig besteld wordt, of niet te produceren of zich strikt tot het bestelde te beperken en de voorraadproduktie te richten op wat in grote mate besteld werd.

Indien wij dan ook in de zelfde richting gaan, is het gewenst een zo goed mogelijke samenwerking met het buitenland te verkrijgen. Hierdoor wordt de kans op mislukking klein en de kans op succes groot: Zulk een samenwerking is ook nodig in verband met de ontwikkeling van de Nederlandse export. Het belang is evenwel niet eenzijdig Nederlands, maar ook het buitenland heeft belang bij een samenwerking met ons land. Wij menen dan ook dat er voldoende grote belangen zijn om een ontwikkeling in de hierboven aangegeven richting mogelijk te maken. Hoofdzak is: het coördineren van deze belangen opdat de start met voldoende kracht en over een voldoende breed terrein plaats kan vinden.

Amsterdam.

Dr. W. J. VAN DE WOESTIJNE.

ofschon verminderende — stijging der industriële produktie en bij bepaalde agrarische grondstoffen van de door ongunstige weersomstandigheden afgenomen produktie in Europa. Het langzamer tempo van de groei der industriële produktie in de Verenigde Staten en Engeland hield ten dele verband met de produktiedaling bij bepaalde duurzame consumptiegoederen. De vraag naar non-ferro metalen en rubber werd hierdoor beïnvloed. Een stijging der voorraden bij sommige van deze grondstoffen ging hiermede gepaard.

De prijzen in de groep non-ferro metalen daalden opvallend na het bereiken van een buitengewoon hoge top in het eerste kwartaal van 1956. Dit was de weerslag van de vraagvermindering op een moment dat de produktie, vooral van koper, toenam. In tegenstelling met koper kwam bij tin in de tweede helft van het jaar, toen de Internationale Tin Overeenkomst in werking was getreden, de prijsdaling tot stilstand.

Het jaar 1957 bracht prijsverlagingen voor zink en lood. De voortzetting van de strategische aankopen door de Amerikaanse Regering van lood en zink was n.l. onzeker geworden. De prijs van koper kon door de producenten, hoewel zij daartoe ernstige pogingen ondernamen, evenmin gehandhaafd blijven doordat het verbruik tegenviel. Op de Londense beurs stonden de noteringen medio 1957 voor de eerste twee metalen ruim 20 pCt. en voor koper 30 pCt. lager dan het gemiddelde van 1956. Hierbij moet echter worden bedacht, dat een groot deel van deze metalen niet tegen de Londense prijs wordt verhandeld. Vaak is het zo, dat grote geïntegreerde producenten hun prijzen slechts geleidelijk aan de tendenties die er op deze beurs bestaan aanpassen. Een ander geval van prijsstabiliserende krachten betreft aluminium. Sedert kort bestaat voor dit metaal

eveneens een overschotsituatie. Van prijsdaling is hier echter geen sprake. In tegendeel werd per 1 augustus een nieuwe verhoging van 1 dollarcent per pound toegepast.

Voor de agrarische grondstoffen liep de marktontwikkeling in 1956 sterk uiteen. Na de scherpe prijsstijging van natuurrubber in 1955 daalde de notering in de eerste helft van 1956 ondanks geringe wijzigingen in de consumptie en de produktie. Het gestegen aanbod van laag geprijsde synthetische rubber en het vooruitzicht van een verdere groei van de produktie van deze rubber droegen tot de prijsdaling bij. Opvallend was de stabiliteit van de natuurrubberprijs na de terugslag in januari 1957. Al mag er dan momenteel een zeker evenwicht tussen produktie en consumptie bestaan, sommige landen — bijv. Indonesië en Frankrijk — zijn niet gerust op het toekomstige prijsverloop. Frankrijk heeft daarom op de eind juni gehouden bijeenkomst van de Internationale Rubber Studiegroep maatregelen tot verzekering van prijsstabilisatie voorgesteld.

In de groep natuurlijke vezels traden gedurende 1956 uitgebreide wijzigingen op. De belangrijkste bijdrage tot verzwakking van de katoenmarkt in dat jaar was de stijging van de Amerikaanse export. Het is de bedoeling van de Amerikaanse Regering de tegenwoordige liquidatiepolitiek ook in het volgende seizoen voort te zetten. Voor het eerst sinds 1951 zal dit jaar per 31 juli de carry-over voor de vrije wereld enigszins dalen, doch deze is nog tweemaal zo groot als op 31 juli 1951. Als gevolg van de stijgende wolconsumptie zijn de wolprijzen in het seizoen 1956-57 belangrijk gestegen.

Over het algemeen stonden in 1956 de voedingsmiddelen in de internationale handel enigszins hoger genoteerd als gevolg van de aanzienlijke stijging van de suikerprijs tegen het eind van dat jaar en de bescheiden prijsstijgingen bij koffie en thee. De gemiddelde tarweprijs bleef ongeveer dezelfde als in 1955. Ondanks de grote wereldomzet in 1956 konden de wereldvoorraden tot dusver niet noemenswaard worden verminderd. In de eerste helft van 1957 nam de uitvoer n.l. merkbaar af. De liquidatie van een gedeelte van de voorraden in de Verenigde Staten komt ongeveer overeen met de voorraadtoeneming in Canada, waar de nieuwe Regering zich ongetwijfeld op een intensievere exportdrive zal bezinnen. Dit zou weer consequenties kunnen hebben voor de prijs.

Op de markten voor voedergranen werd in 1957 een toenemende druk van het veelzijdig aanbod van gerst en het aanbod uit de recordoogst van de Verenigde Staten aan maïs merkbaar, hetgeen dalende exportprijzen tot gevolg had. Verschillende landen beschikken nog over grote overschotten van gerst, terwijl de Amerikaanse Credit Corporation omvangrijke voorraden maïs heeft. De sterke wijzigingen in de maïsprijzen c.i.f. Europa zijn, evenals bij tarwe, vooral het gevolg van schommelingen in de vrachttarieven geweest.

Voor de grote groep oliën en vetten bracht 1956 een recordoogst. Het aanbod werd bovendien door de verkopen uit de Amerikaanse voorraden vergroot. Door deze verkopen konden de voorraden in de Verenigde Staten worden verminderd. Evenals de produktie steeg ook de importvraag in 1956. Dank zij het ruime aanbod was de Suezprijshausse van voorbijgaande aard.

De prijzen van koffie stegen in 1956 in bescheiden mate als gevolg van het toegenomen verbruik, aanvulling van voorraden, een daling van het aanbod van mildkoffie en een kleinere Braziliaanse oogst. In mei en juni 1957 werd

Nationaal inkomen in Japan

De structuur van de Japanse economie is in de laatste twintig jaren sterk gewijzigd. De inkomensverdeling was in vooroorlogse jaren zeer ongelijkmatig en gaf grote verschillen te zien tussen arm en rijk. De invloed van de hervormingen na 1945 is ten dele af te lezen uit een vergelijking van de samenstelling van het nationale inkomen voor en na de tweede wereldoorlog.

	1934-1936	1954
	(in pCt.)	
Lonen en salarissen	36,9	49,0
Inkomen uit eigendom	31,3	39,5
Overig inkomen van natuurlijke personen	18,0	3,5
Winsten van ondernemingen	9,0	8,8
Winsten van overheidsbedrijven	2,8	0,8
Netto-inkomen uit het buitenland	0,0	0,4
Minus: Rente op overheidsschuld en consumentenkrediet	0,0	1,2

Hieruit blijkt, dat het inkomen uit grootgrondbezit — de pachtopbrengst vormde een belangrijk deel van de post „overig inkomen van natuurlijke personen” — aanzienlijk is gedaald. De voortgang van het economisch herstel heeft weliswaar, volgens de „Indian Economic Review” van augustus 1956, de verschillen in de inkomensverdeling weer groter doen worden, maar deze zijn toch aanmerkelijk kleiner gebleven dan vóór de oorlog het geval was.

Groothandelsprijzen van grondstoffen, 1950—1957

	gemiddelden							medio 1957
	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	
Reuter's index, basis 18 september 1931 = 100	513	606	546	494	488	494	485	462
Koper, £ per long ton	180	222	262	266	251	352	333	216
Lood, idem	106	163	134	92	97	107	117	90
Zink, idem	120	173	149	75	78	91	98	75
Tin, idem	745	1.077	964	732	719	740	788	762
Aluminium, \$cent per pound	17,7	19,0	19,4	20,9	21,8	23,7	26,0	27,10
Natuurrubber, pence per pound	33	51	28	20	20	34	29	27
Katoen, idem	35,8	45,9	38,0	30,8	33,0	31,7	26,8	25,6
Wol, idem	129	172	95	111	108	92	93	112
Jute, £ per long ton	115	167 a)	108	96	103	97	104	120
Cacao, £ s.d. per cwt	10.11.2	14.10.4	14.14.0	13.6.5 b)	22.1.10	14.7.0	10.6.4	12.0.0
Koffie, \$cent per pound	50,9	54,3	54,1	58,3	78,3	57,0	58,3	56,0
Tarwe, Can. \$cent per 60 pounds	208	230	225	206	176	174	173	163
Maïs, \$cent per 56 pounds	149	179	180	158	160	141	145	130
Suiker, \$cent per pound	4,98	5,67	4,17	3,41	3,26	3,24	3,48	6,15
Lijnolie, £ per long ton	133	171	185	180	114	104	140	107

a) Gem. juni/december.

b) Gem. januari/september.

veel Columbiaanse koffie opgekocht als dekking in anticipatie op de nieuwe koers van de peso. De thee-uitvoer kenmerkte zich in 1956 door een opmerkelijke stijging. De prijzen vertoonden opnieuw duidelijke schommelingen en het gemiddelde lag iets hoger dan in 1955. In het eerste kwartaal 1957 volgde een sterke prijsdaling, daar de noteringen onder invloed van de Suezcrisis veel te sterk waren opgedreven.

De daling van de cacao-prijzen sinds 1954 hield verband met de produktiestijging, terwijl het verbruik sinds de hoge noteringen van 1954 achterbleef. Door de Braziliaanse politiek van minimumprijzen die onlangs werd ingevoerd, waarbij tevens bepaalde hoeveelheden uit de markt werden genomen, was er de laatste tijd van een zeker herstel sprake.

De opvallende stijging van de suikerprijs tegen het eind van 1956 berustte op een voortdurende uitbreiding van het verbruik tezamen met een daling van de voorraden bij de exporteurs en kleinere oogsten in Europa en Cuba. Over het gehele jaar 1957 bezien zal er op de „vrije” suikermarkt d.w.z. de niet door speciale regelingen zoals het Amerikaanse contingenteringssysteem of het Commonwealth-systeem gebonden markten, waarschijnlijk geen tekort bestaan. De Europese suikerbietenooft komt echter niet vóór de herfst beschikbaar. In de loop van juli daalde de suikerprijs doordat Brazilië belangrijke hoeveelheden aanbood. Op 1 augustus stond de notering op 4,20 dollarcent per pound.

De ontwikkeling van de grondstoffenprijzen is in het boven aan de bladzijde gegeven overzicht samengevat.

Regeringen of grote ondernemingen voeren niet zelden een politiek van prijsbeïnvloeding, zo leert de voorgaande schets van de ontwikkeling op de grondstoffenmarkten. Het resultaat hiervan is dat de frequentie van de prijs-schommelingen is verminderd en de prijzen van de betrokken grondstoffen hoger liggen dan met de overschotsituatie, waarin zij verkeren, overeen zou komen. Bij verschillende belangrijke agrarische grondstoffen bestaan nog steeds overtollige voorraden van grote omvang, terwijl produktie-overschotten nu ook bij de groep non-ferro metalen voorkomen.

Een regering als de Amerikaanse, die grote landbouw-surplusen in handen heeft, zal trachten de prijzen, waartegen deze overschotten worden verkocht, op een redelijke hoogte te handhaven omdat zij moet letten op de aankoop-prijs van deze overschotten en grote verliezen tot ernstige kritiek van het Congres aanleiding zouden geven. Bovendien zit er een buitenlands aspect aan deze zaak: de relaties met

concurrerende landen zouden van te scherp gestelde prijzen nadeel ondervinden. Bij de grote geïntegreerde ondernemingen op het gebied van de produktie van non-ferro metalen speelt bij de prijshandhaving de loonpost een grote rol. De lonen zijn veelal in de voorgaande periode, toen vele stakingen optraden, verhoogd. Soms ook oefenen de regeringen druk op de producenten uit om de prijs (of de produktie) niet te veel te verlagen, zoals de Regering van Chili op de in dit land werkzame koperproducenten.

Opslagkosten en renteverlies maken het bezit van grote voorraden tot een dure zaak. Gaat de hoop, dat de consumptie zich zonder verdere prijsverlaging zal uitbreiden, niet in vervulling, dan moet de produktie belangrijk worden verminderd. Bij landbouwprodukten stuit men hierbij op zodanige moeilijkheden, dat het overschotprobleem een chronisch karakter dreigt te krijgen. De boeren plegen bij elke poging van de regering om gronden aan de produktie te onttrekken hiervoor alleen de slechtere te bestemmen en de betere intensiever te gaan bebouwen.

De regeringen kunnen trachten hun nationale maatregelen te versterken door internationale grondstoffen-overeenkomsten aan te gaan. Wij kennen deze voor tarwe, suiker en tin. Voor tarwe lijkt echter het ingrijpen van de nationale monopolistische verkooporganen van de Verenigde Staten en Canada belangrijker dan de invloed van de overeenkomst. Het prijsstabiliserende effect van de suiker-overeenkomst kan niet hoog worden aangeslagen. De tin-overeenkomst is belangrijk omdat de vorming van een buffervoorraad voorshands de functie van de stopgezette Amerikaanse stockpile-aankopen kan overnemen. Waarom zijn de regeringen niet genegen voor grondstoffen als cacao, cocosnoten en produkten, koffie, harde vezels, olijfolie, rijst, natuurrubber, thee, katoen en wol overeenkomsten te sluiten? De markt mag voor verschillende van deze grondstoffen momenteel voor de producenten niet ongunstig zijn, doch dit kan zich wijzigen. De reden is dat de betrokken partijen — waaronder ook de importlanden voldoende vertegenwoordigd moeten zijn — meer letten op nationale voor- of nadelen van bepaalde prijsgrenzen dan op internationale stabiliteit.

Steeds zal men echter bij het nemen van maatregelen, zowel op nationaal als op internationaal niveau, moeten nagaan of een grotere prijsflexibiliteit, waardoor de normale vraag- en aanbodfactoren hun invloed sterker kunnen doen gelden, geen betere oplossing is voor het vraagstuk van te grote overschotten dan een te starre prijsstabilisatie.

*s-Gravenhage.

K. J. BORDEWIJK.

Gedurende het eerste halfjaar van 1957 heeft zich op de tankvrachtenmarkt een radicale wijziging voltrokken. In de beide eerste maanden van dit jaar viel een algemeen verspreide vraag naar vrachten waar te nemen en waren bevrachters genoodzaakt concessies te doen. De volgende maanden stonden goeddeels in het teken van beperkte activiteit. Verschillende tankreders toonden hernieuwde belangstelling voor graanvervoer. Ofschoon de graanvrachten eveneens scherp zijn teruggelopen, bieden dergelijke reizen naar het oordeel der reders meer perspectief dan de thans geldende olievrachten. Intussen is de wereldtankvloot gedurende de achterliggende maanden met rond 2,5 mln. ton draagvermogen uitgebreid, terwijl ca. 86 tankschepen te water werden gelaten. De stijgende energiebehoefte wettigt het vertrouwen dat, ondanks de huidige weinig bevredigende situatie voor reders van vrije tonnage, op de lange termijn de tankvaart gunstige perspectieven biedt.

De tankvaart in het eerste halfjaar 1957

Evenals op de algemene vrachtenmarkt heeft zich gedurende de achterliggende zes maanden een radicale wijziging op de tankvrachtenmarkt voltrokken.

Stond deze laatste in het afgelopen jaar al in het teken van snel wisselende stemmingen, de gang van zaken was over het geheel bevredigend, terwijl de vrachten gedurende de beide laatste maanden zelfs boven het tijdens het Koreaans conflict gevestigde record stegen. Zo werd bijv. in december jl. voor het vervoer van donkere olie van de Perzische Golf 355 pCt. en van de Caraïbische Zee 325/355 pCt. boven de schaalvracht naar het Verenigd Koninkrijk/Continent betaald, terwijl in de timecharter-sector vrijwel het gehele jaar grote bedrijvigheid, eveneens in scherp stijgende vrachten tot uiting komend, heerste.

Gedurende de beide eerste maanden van dit jaar viel een vrij algemeen verspreide vraag naar ruimte waar te nemen en waren bevrachters genoodzaakt, met name voor spoedig beschikbare tonnage, concessies te doen. Voor maart/april-verscheping werd 315 pCt. boven de schaalvracht betaald voor het vervoer van donkere olie van de Caraïbische Zee resp. de Golf van Mexico naar het Verenigd Koninkrijk/Continent, terwijl voor rekening van Franse bevrachters een aantal schepen van de Perzische Golf tegen resp. 340 en 335 pCt. boven de schaalvracht voor maart resp. april-verscheping werd bevracht. De grote maatschappijen lieten daarentegen spoedig verstek gaan, namen slechts op beperkte schaal tonnage op reisbasis op en toonden generlei belangstelling voor ruimte op timecharterbasis dan wel voor achtereenvolgende reizen. Hierdoor ontviel een belangrijke steun aan de markt, die dan ook een scherp dalende richting insloeg.

De volgende maanden stonden goeddeels in het teken van uiterst beperkte activiteit, waarop ook de laatste maand van het eerste semester geen uitzondering maakte. De geringe vraag naar tonnage op reisbasis was ten enen male ontoereikend om aan de neerwaartse richting der vrachten een halt toe te roepen en de vracht van de Perzische Golf naar het Verenigd Koninkrijk/Continent daalde dan ook in juni tot 15 à 17½ pCt. beneden de schaalvracht, een daling van 370 à 372½ pCt. vergeleken met december jl. Amerikaanse bevrachters sloten verschillende schepen van de Perzische Golf naar Noord-Amerika tegen U.S.M.C.

minus 50 pCt., d.i. ongeveer 35 pCt. beneden de schaalvracht, terwijl de vracht naar Japan tot U.S.M.C. min 45 pCt., d.i. ongeveer 13 pCt. beneden de schaalvracht, daalde. In maart jl. werd nog U.S.M.C. plus 210 pCt. van de Perzische Golf naar Japan betaald!

Zo mogelijk was de vraag naar ruimte van de Caraïbische Zee in de maand juni nog geringer. O.a. werd een tanker van 24.000 ton naar Zweden tegen 37½ pCt. beneden de schaalvracht gesloten, hetgeen voor Franse bevrachters aanleiding was, voor juli-tonnage van de Caraïbische Zee de gereduceerde vracht van U.S.M.C. minus 52½ pCt. als vrachtidee in uitzicht te stellen, zonder er tot dusver nochtans in te slagen op deze basis ruimte te vinden. Veeleer tonen verschillende tankreders hernieuwde belangstelling voor graanvervoer, met name naar India, teneinde in aansluiting daarop olie van de Perzische Golf te vervoeren. Ofschoon de graanvrachten eveneens scherp zijn teruggelopen, bieden dergelijke reizen naar het oordeel dezer reders meer perspectief dan de thans geldende olievrachten.

Zoals reeds vermeld, was de bedrijvigheid in de timecharter-sector — en dit geldt al evenzeer voor achtereenvolgende reizen — uitermate beperkt. Enkele transacties op timecharter-basis kwamen o.a. in de maand juni tot stand, waaronder de bevrachting van een drietal turbine-tankers met een draagvermogen van 41.000 ton, oplevering eind 1958, voor een duur van zeven jaren tegen 30/- per ton draagvermogen per maand, welk cijfer eveneens werd betaald voor een in bestelling zijnde Noorse tanker van 25.000 ton, oplevering begin 1959 en wel voor een duur van vijf jaren. De „Woensdrecht” van Van Ommeren, draagvermogen 16.556 ton, oplevering aug./okt. 1958 werd in juni eveneens voor vijf jaren tegen 31/3 bevracht.

Voor achtereenvolgende reizen lopen de vrachtideeën van reders en bevrachters zodanig uiteen, dat de kansen op het tot stand komen van bevrachtingen weinig gunstig lijken. Reders vragen minimum 50 pCt. boven de schaalvracht, terwijl het vrachtidee der maatschappijen dichter bij de schaalvracht plus 25 pCt. ligt. Het is niet te verwonderen, dat de gedachten der reders van kleinere schepen, gezien het voor hen onrendabele peil der vrachten — van £ 19 per ton, welk cijfer in december jl. van de Perzische

Golf naar West-Europa via de Kaap werd betaald, is de vracht thans gedaald tot slechts £ 2 per ton via het Suezkanaal —, uitgaan naar het tijdelijk uit de vaart nemen dier schepen. Zij zouden hiermede overigens het voorbeeld van de British Petroleum Tanker Co. Ltd. volgen, die negen tankers met een draagvermogen van ca. 12.000 ton elk, tijdelijk in Falmouth heeft opgelegd.

Intussen is de wereldtankvloot, blijkens een overzicht der te Londen gevestigde firma Davies & Newman Ltd., gedurende de achterliggende zes maanden, met rond 2,5 mln. ton draagvermogen uitgebreid, terwijl ca. 86 tankschepen, waarvan rond de helft een draagvermogen van ca. 30.000 ton heeft, te water werden gelaten. Elf tankschepen met een totaal draagvermogen van ca. 97.000 ton werden voor het vervoer van droge lading ingericht, terwijl acht schepen met een totaal draagvermogen van ca. 54.000 ton voor sloop werden verkocht.

De Liberiaanse vlag heeft nog niets aan attractie ingeboet; met inbegrip van ca. 350.000 ton T-2 tankers, die van de Amerikaanse registers werden afgevoerd en in Liberia werden geregistreerd, nam het draagvermogen der onder Liberiaanse vlag varende tankers gedurende het eerste halfjaar met ca. 1.550.000 ton toe! De tankvloot onder Engelse vlag onderging in hetzelfde tijdvak een uitbreiding van ca. 302.000 ton, gevolgd door die onder Noorse, Italiaanse en Japanse vlag, met resp. ca. 258.000 ton, ca. 123.000 ton en ca. 102.000 ton draagvermogen. De verhouding stoomturbine en dieseltonnage onderging in het eerste semester geen wijziging van betekenis. Eerstgenoemde categorie vertegenwoordigde op 1 juli jl. ca. 54,5 pCt. van het wereldtotaal. Het grootste percentage der wereldtankvloot, t.w. 65,1 pCt. van het totaal, bestaat uit sedert de oorlog gebouwde schepen. Het aandeel der vóór en tijdens de oorlog gebouwde schepen bedroeg op 1 juli jl. resp. 10,9 en 24 pCt., waaruit volgt, dat rond een derde eerlang voor vervanging in aanmerking komt.

De op 1 juli jl. in aanbouw resp. bestelling zijnde tanktonnage toont, vergeleken met begin 1957, een stijging van bijna 11 mln. ton! Van de in bestelling zijnde 1.111 schepen hebben niet minder dan 756 een draagvermogen van 24.000 ton en groter, terwijl tegenover ieder tankschip met een draagvermogen van minder dan 24.000 ton, een super-tanker met een draagvermogen van 40.000 ton of groter staat!

De snelle en aanzienlijke uitbreiding, welke in de achterliggende jaren aan de wereldtankvloot is gegeven blijkt uit een vergelijking van het totale draagvermogen, excl. Amerikaanse regeringstonnage (marine en reservvloot) op 1 mei 1948, nl. 23.352.222 ton met de totalen op 1 januari 1957 en 1 juli jl., t.w. resp. 45.253.256 en 47.700.116 ton.

Naast de kunstmatige uitbreiding der tankvloot onder Liberiaanse vlag verdient die der Noorse de aandacht. Op 1 januari jl. waren in totaal 3.668.000 brt. aan tankschepen voor Noorse rekening in bestelling, terwijl naar schatting tussen 1 januari en 1 juni jl. nog rond 330.000 brt. werden besteld, waardoor het totaal der op 1 juni jl. voor Noorse rekening in aanbouw, resp. bestelling zijnde tankertonnage tot rond vier mln. brt. is gestegen.

Bij de beoordeling dezer cijfers dient er overigens rekening mede te worden gehouden, dat een aanzienlijk deel der in bestelling zijnde tonnage bij het plaatsnemen der bouwopdrachten voor een reeks van jaren op timecharter aan de grote maatschappijen werd verhuurd en derhalve na oplevering niet aan de markt komt.

In het algemeen dekken de maatschappijen haar geschatte behoeften aan scheepsruimte door een combinatie van zgn. „security tonnage”, d.w.z. eigen vloot dan wel op demise-basis voor een duur van 15-20 jaren gehuurde schepen en door bevrachting op timecharter-basis voor een duur van 5-7 jaren van eveneens aan derden toebehorende tonnage. Hetgeen daarboven nog aan ruimte nodig is, en deze laatste categorie varieert in omvang al naar gelang produktie en verbruik de raming overschrijden, wordt door zgn. reischarterers gedekt.

Blijkens het jaarverslag der Koninklijke had deze maatschappij aan het eind van het verslagjaar de beschikking over een vloot met een totaal draagvermogen van 8,6 mln. ton, waarvan ruim 3 mln. ton eigen tonnage (ongerekend schepen van minder dan 2.000 ton draagvermogen). De nog voor de Groep te bouwen tonnage, op te leveren in de jaren 1957-1961, krijgt een draagvermogen van meer dan 1,5 mln. ton, waarbij het de aandacht trekt, dat twaalf der bestelde schepen met een aanvankelijk geprojecteerd draagvermogen van 32.000 ton zullen worden vergroot in dier voege, dat twee schepen een draagvermogen van 65.000 ton, vijf een draagvermogen van 46.000 ton en vijf een draagvermogen van 38/43.000 ton krijgen. De bouw van schepen met een draagvermogen van ca. 100.000 ton, zoals o.a. besteld door de Griekse reders Onassis en Niarchos, wordt kennelijk vooralsnog niet overwogen.

Ter gelegenheid van de op 30 mei jl. gehouden jaarvergadering der British Petroleum Co. Ltd. deelde de voorzitter mede, dat 41 tankers, welke reeds eerder besteld werden, in de loop der eerstvolgende drie jaren worden opgeleverd. Sedertdien had de maatschappij nog een verder aantal tankers, waaronder verschillende met een draagvermogen van 65.000 ton besteld, terwijl dezer dagen bijzonderheden van het tweede bouwprogramma werden gepubliceerd. Dit omvat 26 tankers met een draagvermogen, variërend van 15.500 tot 65.000 ton; de geschatte bouwkosten, gebaseerd op de thans geldende prijzen, bedragen meer dan £ 80 mln.

Uit deze beide voorbeelden — ook de Esso-groep, Caltex, Petrofina etc. breiden de vloot nog regelmatig uit — blijkt, dat de oliemaatschappijen rekening houden met een voortgezette stijging van het verbruik en een dienstengevulde toenemende behoefte aan tonnage, hetgeen begrijpelijk is, indien men let op de prognoses der deskundigen, die rekening houden met een gemiddelde jaarlijkse stijging van het verbruik in de Verenigde Staten van 4 à 5 pCt. en in de overige landen van ten minste 8 pCt.

Uiteraard zijn er factoren, welker eventuele invloed op de toekomstige behoefte aan tonnage moeilijk nauwkeurig kan worden geschat. Men denke in dit verband o.a. aan geprojecteerde resp. nog in studie zijnde nieuwe pijpleidingen, aan de bodemschatten van de Sahara, aan de snel toenemende produktie in Canada etc., terwijl een eventuele recessie de industriële bedrijvigheid en als gevolg daarvan de behoefte aan energie tijdelijk kan verminderen.

De „planning” der petroleumindustrie houdt echter rekening, en moet dit ook wel doen, met de vermoedelijke ontwikkeling op lange termijn, m.a.w. zij moet de werkelijke behoeften steeds een stap vooruit zijn wil zij aan alle eventualiteiten met succes het hoofd kunnen bieden.

De tankvrachtenmarkt kent haar ups and downs. De fluctuaties zijn even veelvuldig als scherp. De situatie moge momenteel voor reders van vrije tonnage al weinig bevredigend zijn, terwijl ook in de toekomst perioden zullen voorkomen, waarin een tijdelijk surplus aan tonnage de vrach-

ten ten ongunste zal beïnvloeden, de stijgende energie-behoefte — deskundigen der O.E.E.C. ramen de stijging in de zeventien leden-landen tussen nu en 1975 op 2,5 pCt. per jaar — wettigt het vertrouwen, dat op lange termijn de tankvaart gunstige perspectieven biedt.

Rotterdam.

C. VERMEY.

INGEZONDEN STUK

Woningnood en sparen

Dr. J. E. van Dierendonck te 's-Gravenhage schrijft ons:

De bijdrage onder bovenstaande titel van Mevr. Dra. M. J. 't Hooft-Welvaars in „E.-S.B.” van 31 juli geeft van de huidige situatie een analyse waarmee ik mij gaarne verenig. Met name ben ik het geheel eens met de kern van haar opvattingen, dat de financieringsmoeilijkheden in de woningbouw dienen te worden overwonnen door de vorming van additionele besparingen en dat deze laatste moeten worden verkregen uit een speciaal met het oog daarop tot stand gebrachte vermindering van de consumptieve bestedingen der gehele bevolking. Het is een wezenlijke wantoestand, dat de woningnood voortduurt, terwijl de voorziening met consumptiegoederen een steeds luxueuzer karakter begint te krijgen.

Toch komt het mij voor, dat het door haar verdedigde systeem van vrijwillige besparingen niet voldoende effect zal sorteren. Ook indien het zou worden gelanceerd met eenzelfde „emotional appeal” als indertijd bij de watersnood vanzelf ontstond — zoals mevrouw 't Hooft-Welvaars zich voorstelt — zou dit naar mijn mening niet gelukken. Wij moeten niet vergeten, dat de watersnood in de eerste plaats een veel spectaculairder gebeurtenis was en bovendien de leniging daarvan een probleem van de korte termijn betekende. Met de woningnood is het juist andersom. Grote delen der bevolking zijn dienaangaande min of meer apathisch geworden en de oplossing zal ook bij de beste wil toch altijd nog vele jaren vergen.

Ik geloof er daarom niet in, dat men op de basis van een „emotional appeal” het Nederlandse volk ertoe zou kunnen krijgen voor een aantal jaren vrijwillig de verplichting op zich te nemen 1 pCt. van het inkomen te besparen voor de woningbouw. Na een wellicht nog enigszins geslaagd begin zie ik zelfs op de duur de gehele actie in het zand verlopen. De opbrengst zal derhalve n.m.m. bij lange niet het door de schrijfster genoemde bedrag van f. 150 mln. benaderen.

Dit wil niet zeggen, dat ik een voorstander zou zijn van additionele belastingheffing; de daartegen ontwikkelde bezwaren deel ik. Ik geloof echter, dat het mogelijk zou zijn een tussenweg te vinden door een regeling te ontwerpen, waarbij aan elke Nederlander — uitgezonderd de sociaal allerzwaksten — de verplichting tot sparen voor de woningbouw zou worden opgelegd. Een dergelijke regeling zou op ongeveer dezelfde wijze als bij een vrijwillig spaarsysteem kunnen worden gecombineerd met de loonadministratie. Zij zou moeten gelden voor de duur van het financieringstekort, dus voorlopig bijv. voor twee jaren.

Een dergelijke regeling biedt m.i. vele voordelen. In de eerste plaats natuurlijk, dat de opbrengst verzekerd is, hetgeen een gunstig onderscheid betekent ten opzichte van een vrijwillig spaarsysteem. Daarnaast zijn er echter ook belangrijke verschillen met belastingheffing, die een systeem van gedwongen besparingen voor het publiek aantrekkelijker maken. Het voornaamste verschil is natuurlijk de rentevergoeding, maar psychologisch mag m.i. ook betekenis worden toegekend aan het feit, dat het niet om weer een nieuwe belasting gaat. Zij, die menen dat de Staat hun

penningen toch maar over de balk gooit, kunnen dan ditmaal gerust zijn.

Gezien de ernst van de situatie komt het mij voor, dat een systeem van verplicht doelsparen door de Nederlandse bevolking bepaald wel zou worden aanvaard. Die bevolking moge nl. min of meer apathisch geworden zijn ten opzichte van de oplossing van de woningnood, het is allerminst zo, dat zij het probleem als zodanig niet zou erkennen. Een systeem, waarbij enerzijds door de verplichting wordt bereikt, dat het beoogde belangrijke bedrag werkelijk zal worden verkregen en dat daaraan door iedereen naar verhouding zal worden bijgedragen, terwijl anderzijds dit bedrag zelf de garantie biedt metterdaad de woningbouw uit het slop te kunnen helpen, zal het bestaande scepticisme naar mijn mening kunnen doorbreken en derhalve aanvaardbaar worden geacht.

Naschrift.

Het verheugt mij buitengewoon dat Dr. Van Dierendonck het zozeer eens is met mijn analyse van de bestaande toestand, daar immers bij het beramen van verbeteringen er eerst min of meer een communis opinio omtrent de uitgangstoestand moet bestaan.

Tot nu toe zijn als maatregelen naar voren gekomen consumptie- en investeringsbeperking, waarbij de korte ervaring reeds leert, dat het verzet groter is tegen de consumptievermindering dan tegen het inkrimpen van investeringen. Dit spreekt ook vanzelf, de consumptiebeperking treft iedereen onmiddellijk, de investeringsbeperking wordt, zolang zij niet tot werkloosheid leidt, pas over een aantal jaren gevoeld. Toch is de investeringsbeperking het grotere kwaad voor onze groeiende bevolking (voor de leek wordt dit waarschijnlijk het meest duidelijk wanneer investeringsbeperking de vorm aan gaat nemen van het drastisch verminderen van de woningbouw). Logischerwijze betekent dit dat we zullen moeten kiezen voor een verdere consumptiebeperking, daar het met het oog op onze nabije toekomst de voorkeur verdient het aanbod op de kapitaalmarkt te vergroten in plaats van de vraag te verminderen.

Als middelen tot vergroting van dat aanbod op de kapitaalmarkt zouden genoemd kunnen worden:

1. additionele belastingheffing;
2. vrijwillige additionele besparingen door de hele bevolking, zoals bedoeld in mijn artikel in „E.-S.B.” van 31 juli;
3. verplichte additionele besparingen, zoals Dr. Van Dierendonck hierboven voorstelt.

Dr. Van Dierendonck is het met mij eens dat belastingheffing hier niet de aangewezen weg is. Hij noemt als voordeel van (eventueel gedwongen) sparen boven belastingheffing, dat er rentevergoeding wordt gegeven. Belangrijker nog is het nuchtere feit, dat men na enkele jaren de hoofdsom terugkrijgt. Van financieel gezichtspunt uit is een belegging in de woningbouw productief; hoofdsom en rente kunnen worden bestreden uit de huuropbrengsten. Er is dus alle reden om deze uitgaven liever door leningen te dekken dan door belastingen, mits maar de rentevoet van deze leningen de nieuwe huren niet prohibitief maakt. Bovendien, en dat schijnt mij in onze omstandigheden het kardinale punt, is het uitermate de vraag of een additionele belastingheffing nog kan voeren tot additionele besparingen van de volkshuishouding als geheel. Wanneer de vorm wordt gekozen van verhoging der directe belastingen zal de opbrengst tot stand komen ten koste van bedrijfsbesparingen

(bij verhoging van de vennootschapsbelasting), of ten koste van particuliere besparingen (bij verhoging van de inkomstenbelasting, door het sterk progressieve tarief). Verhoging van de indirecte belastingen heeft het nadeel te voeren tot stijging van het kostenpeil. Wanneer zulks op een loonsverhoging uit zou lopen verminderen de bedrijfsbesparingen weer. Slechts wanneer de nominale lonen gelijk zouden blijven is er kans op *additionele* consumptiebeperking, dus nationaal gezien op additionele besparingen. Van belastingverhoging zou dus alleen een nuttig effect verwacht kunnen worden wanneer het gaat om verhoging van indirecte belastingen, en wel op artikelen die iedereen gebruikt, met vermindering van een loonsstijging. Waarom zou men echter deze pijnlijke, onnodige en onelegante weg kiezen, wanneer hetzelfde doel bereikt kan worden door een al of niet vrijwillige besparing van 1 pCt. van ieders inkomsten?

Wat nu die vrijwilligheid aangaat heeft Dr. Van Dierendonck blijkbaar een pessimistische kijk op brede lagen van ons volk dan ik. Misschien moeten wij vrezen dat hij gelijk heeft, en is alleen door het verplicht stellen van dergelijke besparingen een bedrag bijeen te krijgen dat de moeite waard is. Ik ben niet in staat hierover een oordeel te vormen; het zou interessant zijn te vernemen wat bijv. de vakbeweging ervan denkt. Dr. Van Dierendonck zou waarschijnlijk, evenals ik, persoonlijk de voorkeur geven aan de vrijwilligheid, omdat die iets zou bewijzen omtrent de spankracht van ons volk. Daar hij echter een fiasco vreest, wil hij de verplichting invoeren.

Verplicht sparen zal bij de Wet ingevoerd moeten worden, waarbij de volgende moeilijkheden te overwinnen zijn:

1. misschien wordt dit sparen door de volksvertegenwoordiging betiteld met „blokkering”, waarbij allerlei opvattingen over eigendomsrechten een duchtig woordje mee gaan spreken, ook al betreft het ditmaal de gehele bevolking;
2. een wet veronderstelt een zekere mate van rechtvaardigheid, zodat beslist moet worden wie niet mee hoeft te doen en wie wel, *en in welke mate*.

Dit laatste lijkt mij bijzonder gevaarlijk. Er bestaat dan nl. kans op een progressief spaarsysteem naar analogie van ons progressieve belastingstelsel, met als resultaat dat er van *additionele* besparingen weer geen sprake is, zoals reeds hierboven bij bespreking van een eventuele verhoging van de inkomstenbelasting werd betoogd. Het verplichte sparen krijgt bij een progressief percentage te zeer het karakter van een gedwongen lening, nl. verschuiving binnen het gegeven aanbod op de kapitaalmarkt. Zodra de hogere inkomens op deze wijze bijv. 3—5 pCt. zouden moeten besparen, laten zij dat waarschijnlijk in de plaats komen van hun andere besparingen. Bij een eventueel doorvoeren van verplicht sparen zou dus duidelijk gemaakt moeten worden dat alleen gesproken kan worden over een *vast* percentage van alle inkomens, met uitzondering van die der sociaal-allerzwaksten.

Gegeven deze beide moeilijkheden, die hun grond vinden in op zichzelf zeer wel te verdedigen opvattingen over rechtvaardigheid, zou ik veel liever deze maatregel vrijwillig aanvaard zien. Wanneer echter de meer pessimistische kijk van Dr. Van Dierendonck juist zou zijn, ga ik voor 100 pCt. met hem mee. De additionele consumptiebeperking, welke jammer genoeg strikt noodzakelijk is, komt dan immers toch tot stand op een wijze die slechts *uitstel*, geen *afstel* van consumptie betekent.

G. C. Allen en Audrey Donnithorne: „*Western enterprise in Indonesia and Malaya*”. George Allen & Unwin Ltd., London 1957. 321 blz., 25 shilling.

De tweede wereldoorlog bracht grote politieke en daardoor ook grote economische veranderingen in het Verre Oosten. Allen en Donnithorne zagen daarin aanleiding tot een onderzoek naar de vraag hoe het Westers bedrijfsleven zich heeft ontwikkeld in enige landen van het Verre Oosten, die in hoge mate onderling verschillen met betrekking tot de mogelijkheden die zij het Westers bedrijfsleven boden. Zij kozen daartoe uit: China, Japan, Malakka en Indonesië. In het bijzonder wilden zij laten zien:

1. de diversiteit in methoden, die het Westers bedrijfsleven in deze landen toepaste;
2. de diversiteit in hun organisatievormen en bedrijfs-politiek;
3. de uiteenlopende gevolgen, die deze verschillen hadden voor de betrokken bedrijven zelf enerzijds en voor de landen, waarin zij werkten anderzijds;
4. de hieruit ontstane verschillen in de aard der economische betrekkingen met de Aziaten temidden waarvan zij werkten.

In januari 1954 verscheen bij dezelfde uitgever het eerste resultaat van hun onderzoek onder de titel „*Western Enterprise in Far Eastern Economic Development: China and Japan*”. Deze publikatie is algemeen gunstig ontvangen.

Het thans te bespreken werk over Indonesië en Malakka, dat het sluitstuk is op het onderzoek dat zij op zich hadden genomen, is volkomen in overeenstemming met de verwachtingen die hun eerdere publikatie had gewekt. Het boek over China en Japan behandelde het optreden van het Westen in twee landen, die soeverein waren en bleven. Het laatste deel beschrijft en analyseert de ontwikkeling onder koloniale verhoudingen.

Uit dit verschil in de staatkundige relatie verklaren de schrijvers dat de activiteiten van het buitenlandse bedrijfsleven in China en Japan tot de periferie van het economisch leven beperkt bleven terwijl zij in Malakka en Indonesië tot een diepe penetratie in het economische leven dezer landen leidde. Door het verschillend gedrag van de koloniale Overheid in Indonesië en Malakka liep de wijze waarop de Westerse invloed op de produktie zich deed gevoelen in beide landen vrij sterk uiteen. Welke voor- en nadelen dit meebracht zowel voor de economische ontwikkeling van de betrokken landen als voor het Westers bedrijfsleven, wordt door hen helder belicht. De manier waarop zij hier en daar hun vergelijkingen doortrekken tot de geschiedenis van China en Japan, verdiept het inzicht.

Onder andere bleek daaruit dat, ondanks de grote verschillen tussen de landen onderling, de economische ontwikkeling van Malakka meer trekken gemeen heeft met die van China en die van Indonesië meer met Japan. De geringe bemoeienis van de Overheid in de beide eerste landen en de actieve economische politiek der Overheid in de beide laatste landen wordt daarvan de oorzaak genoemd.

Zij grijpen ver in de geschiedenis terug en worden gedetailleerder naarmate zij dichter bij het heden komen. Alle voor het Westers bedrijfsleven belangrijke sectoren betrekken zij in hun beschouwing. De aandacht die zij aan elk dezer sectoren besteden is goed in overeenstemming met de relatieve betekenis die er voor de economische ont-

wikkeling aan is toe te kennen. Het boek leest gemakkelijk, het is in een beheerste toon geschreven en het getuigt van een objectieve visie.

Uit het geringe aantal in het Nederlands gestelde bronnen die vermeld zijn in de uitvoerige lijst van geraadpleegde werken en ook uit enkele fouten in Hollandse namen (Bratt i.p.v. Braat [blz. 102] en Vereyn Stuart i.p.v. Verrijn Stuart [blz. 192]), krijgen wij de indruk dat in het Nederlands geschreven publikaties niet zonder meer voor de schrijvers leesbaar waren. Dit is ongetwijfeld voor hen een hinderpaal geweest bij de bestudering van de economische geschiedenis van Indonesië; in het bijzonder van die van de laatste tijd. De wijze waarop zij blijkbaar met behulp van de beschikbare publikaties in het Engels en door middel van interviews deze handicap hebben overwonnen, verdient alle waardering.

Toch is het waarschijnlijk hieraan te wijten dat die gedeelten waarin Indonesië wordt besproken, niet het hoge peil bereiken, wat zij met betrekking tot Malakka hebben kunnen behalen. Wellicht is dit mede te wijten aan het feit dat de problemen in Indonesië, in het bijzonder na de laatste oorlog, zoveel gecompliceerder waren dan in Malakka. Zo hebben zij bepaaldelijk te weinig aandacht geschonken aan het effect van de steeds verder uit elkaar groeiende effectieve im- en exportkoersen op de economische ontwikkeling van Indonesië.

Het verwaarlozen van deze factor heeft ertoe geleid, dat zij te groot gewicht hebben toegekend aan andere, de ontwikkeling van een bepaalde sector beïnvloedende, factoren. Zo schrijven zij op blz. 74 „Even in the districts that were untroubled by grave disorders, many estates were abandoned because the precipitous rise in labour costs rendered them unprofitable”. Dit is te simplistisch. Het verdwijnen van rentabiliteitskansen voor vele cultuurondernemingen was niet alleen een gevolg van plaatselijke onrust en van stijgende arbeidskosten, maar ook van het feit dat de exportbedrijven hun opbrengsten in buitenlandse valuta afgerekend kregen op een wijze die voor hen neerkwam op een koers die aanmerkelijk lager was dan die, welke zij hadden te betalen voor het vreemde-valuta-element in de kosten hunner produktiefactoren. Indien de schrijvers meer aandacht hadden gegeven aan het effect van de differentiatie in de effectieve koersen voor opbrengsten en kosten in vreemd courant, hadden zij ook het stijgende binnenlandse gebruik van exportprodukten (blz. 91 e.v.) redelijk kunnen verklaren. Zij zouden ook wat voorzichtiger geweest zijn met de stelling, dat de lage exportcijfers een gevolg waren hoofdzakelijk van „the handicaps imposed by the new regime on the Western exporter”. De eigen exportprodukten werden eveneens zwaar getroffen door de relatief lage exportkoersen. Dergelijke voorbeelden zouden er meer te geven zijn.

Wat slordig en verwarrend is het dat zij de Bank Industri Negara de ene maal juist schrijven (bijv. blz. 197) maar deze bank elders de Bank Negara Industri noemen.

Aan het slot van hun werk wagen de schrijvers zich aan een zeer voorzichtig geformuleerde prognose. Een daarvan is dat de transitiefuncties van Singapore, die na de oorlog sterk verminderden als gevolg van de Indonesische uitvoer-voorschriften en bilaterale handelsovereenkomsten, in de toekomst nog verder zullen teruglopen. Op het moment van het verschijnen van hun werk werd deze zo aannemelijk lijkende verwachting, althans voorlopig, door de feiten weerlegd. De omvang, die smokkel en barter vanuit Sumatra en Borneo op Singapore en omgeving sinds het

najaar van 1956 heeft aangenomen, schuift — voor zolang het duurt — Singapore's entrepotfunctie weer naar voren.

Deze enkele kritische kanttekeningen verhinderen niet dat wij mogen concluderen: een gedegen uitwerking van een interessante probleemstelling; een uitstekende gids, die niet alleen de beginner op dit gebied veel belangwekkends kan vertellen, maar ook hem die de bestaande literatuur reeds kent nog een aantal facetten laat ontdekken, die tot nu toe aan zijn aandacht ontsnapt waren; een waardig pendant van hun eerste deel over China en Japan.

Djakarta.

Prof. Dr. A. KRAAL.

NOTITIE

De Nederlandse ondernemer en de Europese integratie

De Beweging van Europese Federalisten organiseerde op 2 september jl. te Rotterdam een voorlichtingsbijeenkomst over bovengenoemd onderwerp. Het is niet in de laatste plaats aan het hoge gehalte van de uitgesproken redevoeringen te danken, dat het initiatief van de Europese federalisten van grote betekenis kan worden geacht voor het voorbereiden van het Nederlandse bedrijfsleven op de Europese Economische Gemeenschap.

Mr. K. P. van der Mandele besteedde een belangrijk deel van zijn betoog aan de verklaring van de gereserveerde houding tegenover het verdrag in het Nederlandse bedrijfsleven. Als grondstoffenarm land met een relatief geringe industriële activiteit streefde Nederland steeds naar openheid naar alle zijden. De wenselijkheid van openheid deed het bedrijfsleven steeds positief staan tegenover de integratiegedachte. Deze maakte echter tevens een t.o.v. het buitenland relatief laag kostenpeil van het grootste belang. In het licht van de wenselijkheid van een *lage kostenstructuur* en *openheid naar alle kanten*, dient men de merites van het verdrag voor Nederland te bezien.

Ofschoon de Euromarkt een geleidelijke totstandkoming van een douane-unie voorziet, alsmede instellingen om aanpassingen te financieren, moet toch worden bedacht dat de landbouw- en transportparagrafen van het verdrag ernstige tekortkomingen vertonen. Zij zijn vol van onzekerheden. Daarbij komt nog het Franse „régime spécial”. Dit voert tot de conclusie, dat de Euromarkt weliswaar een kans biedt voor de Nederlandse export, maar toch niet de oplossing van het Nederlandse exportprobleem kan brengen.

Als tweede gevaar kan men de kansen op prijsstijgingen zien die uit sociale harmonisatie, hogere buitenrechten en landbouw- en transportbeleid kunnen voortvloeien. Voorts dreigt een afsluitingstendens als gevolg van hoge buitentarieven, terwijl ten slotte wellicht een nieuw keurslijf van staatsinterventie kan ontstaan. De onzekerheid over de toekomstige handelspolitiek van de Gemeenschap dreigt reeds moeilijkheden te doen ontstaan rondom de zo wenselijke vrijhandelszone.

Deze opsomming van bezwaren van het E.E.G.-verdrag moge tonen, dat de bezorgdheid in het bedrijfsleven gerechtvaardigd is. Er heerst onzekerheid en onrust over de politieke lijn en het klimaat, waarin in de toekomst gewerkt zal moeten worden.

De heer Van der Mandele stelde aan het slot van zijn rede, dat wij allen tezamen een formule van nationale eenheid zullen moeten zoeken, die het ons mogelijk maakt datgene te doen wat politiek wenselijk is, zonder dat wij voor economisch onaanvaardbare consequenties worden geplaagd.

De heer E. G. Stijkel voerde als tweede spreker het woord. Hij ving aan met uiteen te zetten wat als een ware Gemeenschappelijke Markt kan worden beschouwd. Deze behelst niet slechts een vrij economisch verkeer, maar ook beleid door een van de nationale regeringen onafhankelijk gezagsorgaan, verantwoording schuldig aan een Europees parlement. Uiteindelijk zou daartoe ook één Europese centrale bank en één Europese munt moeten behoren. Met dit alles zouden de voorwaarden voor een Europese federatie zijn vervuld.

De „sector-approach” van dit einddoel is niet alleen op logische gronden op den duur onmogelijk, maar zij raakte ook in diskrediet met de verwerping van de Europese Defensie Gemeenschap in 1954. Een haast onvermijdelijk vervolg daarop was het Messina-initiatief van Oud-Minister Beyen, om tot een gemeenschappelijke markt voor de gehele economie te komen. Reeds tijdens de eerste bearaadslagingen bleek, dat onder de gegeven politieke omstandigheden een zekere verwatering van de Gemeenschappelijke Markt onvermijdelijk was. Vooral op monetair terrein bleven de nationale regeringen sterk aan hun bevoegdheden hangen. In het verdrag blijken nu vele ont-snappingsclausules voor te komen, terwijl het gezag is verschoven van het Europese Gezagsorgaan naar de Raad van Ministers. Dit op zovele punten afwijken van het E.E.G.-verdrag van de oorspronkelijke conceptie kan worden beschouwd als de grondoorzaak van de ongerustheid in brede kringen in Nederland. Afwijzen van het verdrag lijkt echter niet reëel, gezien de grote economische belangen en politieke banden, die Nederland aan de gemeenschap van de zes binden.

Het E.E.G.-verdrag moet dan ook aanvaard worden als een onvermijdelijke tijdelijke afwijking van de eisen die aan een werkelijke Gemeenschappelijke Markt kunnen worden gesteld. Daarbij moge worden bedacht, dat vijf jaar E.G.K.S.-ervaring leert, dat er een groeiende goodwill en een steeds nauwer verweven geraken van de belangen kan worden verwacht. Aldus zal op den duur de ware integratie groeien. Participatie in de zo gewenste vrijhandelszone zou bovendien nadelige gevolgen van het buitentarief kunnen verzachten.

Bij dit alles is het van het grootste belang, om te bedenken dat politiek en bedrijfsleven elkander nodig hebben. Er is immers ook een groot politiek belang mee gemoeid, dat nadelen voor het bedrijfsleven als gevolg van het E.E.G.-verdrag worden opgevangen.

De heer H. H. Wemmers behandelde ten slotte de drie volgende vragen:

1. Hoe behartigt het bedrijfsleven zijn belangen ten opzichte van de Europese organen?
2. Hoe behartigt het bedrijfsleven de belangen die gemoeid zijn met de wijze waarop de nationale regering op het E.E.G.-verdrag reageert?
3. Hoe reageert het zelf op de nieuwe omstandigheden?

Van de rampen, die men vóór het openstellen van de kolen- en staalmarkten vreesde, is bijzonder weinig gebleken. Naast de hoogconjunctuur is dit te danken aan de Hoge Autoriteit, die steeds met alle betrokkenen overleg pleegde. Een dergelijke situatie kan ook in de E.E.G. worden verwacht. Een blinde automatische verdragstoe-passing, die belangen met voeten zal treden, is niet te verwachten. De duizenden bedrijven, die bij de E.E.G. betrokken zullen geraken, zullen zich echter *internationaal* *branchegewijs* en *nationaal* in hun *totaliteit* moeten organise-

ren, ten einde hun specifieke belangen naar voren te kunnen brengen. Op dit gebied kan juist Nederland nog zeer veel leren van de industrie in de andere E.E.G.-landen. Dit is voor ons land bovendien belangrijk dank zij zijn uitzonderlijke positie. Het is immers minder protectionistisch geneigd dan de andere landen en moet bovendien aan een snel groeiende bevolking werk verschaffen. De Nederlandse Staten-Generaal zullen in dit verband geregeld moeten discussiëren en een oordeel moeten uitspreken over de moties der Europese Assemblée.

Wat de tweede vraag betreft, zal het — zoals ook de heer Van der Mandele aanduidde — noodzakelijk zijn dat er in Nederland een juist klimaat wordt geschapen. Het fiscale beleid zal zodanig moeten worden veranderd dat het grote investeringsvraagstuk waarvoor het bedrijfsleven zich gesteld ziet, kan worden opgelost. Vergeleken bij de andere landen is de situatie in Nederland bepaald minder gunstig, en dat terwijl juist door de snel groeiende bevolking de opdracht extra zwaar is. Dit is op wat langer zicht beschouwd voor de concurrentiepositie belangrijker dan het sociale beleid, waarvoor de Regering wél een zekere harmonisatie heeft geaccepteerd. De Nederlandse ondernemer wacht de taak om de gesignaleerde ernstige discrepantie onder de aandacht van de Regering te brengen. Een verantwoord tot uitdrukking brengen van een op studie en overleg gebaseerd standpunt is nodig. De P.B.O. is voor dit alles onvoldoende: de ondernemers zullen zich evenals de vakverenigingen in eigen kring moeten beraden.

Ten aanzien van het derde probleem wees de heer Wemmers erop, dat prijsconcurrentie op de Euromarkt veelal een minder doorslaggevende betekenis gaat krijgen dan men geneigd is aan te nemen. Bindingen tussen bedrijven onderling, kwaliteits- en soms ook prestige-overwegingen spelen een belangrijke rol bij de industriële afzet. Voorts zullen de mogelijkheden tot prijsconcurrentie worden beperkt, omdat de Euromarkt tendeert tot egalisatie van kosten. Van een handelsmentaliteit zal men aldus meer over moeten gaan op een industriële mentaliteit. Dit vereist verhoogde investeringsactiviteit en samenwerking en concentraties. Licenties, die dank zij een laag kostenpeil rendabele bedrijfsvoering mogelijk maakten, zullen plaats moeten gaan maken voor eigen ontwerpen. Bij deze ontwikkeling blijft intussen het kleine bedrijf van belang, o.a. met het oog op toelevering.

De handel zal hoogst waarschijnlijk compensatie voor ondervonden moeilijkheden kunnen vinden bij de toenemende export van produktiemiddelen uit de E.E.G.

De heer Wemmers eindigde met de hoop uit te spreken, dat de ondernemers zich zullen inzetten om te bereiken dat het onvermijdelijke doorgangshuis der E.E.G. wordt verlaten, om tot de verwezenlijking van de werkelijke gemeenschappelijke markt te geraken.

Uit de, door het late uur korte, discussie stippen wij nog aan, dat Prof. Dr. H. J. Witteveen erop wees, dat de vrees voor belangrijke prijsstijgingen als gevolg van de E.E.G. ongegrond moet worden geacht. Deze vallen in het niet vergeleken bij de prijsstijgingen die zich in de laatste jaren voordeden. Mogelijk zal de stijging van de buitentarieven van halffabrikaten de tendens stimuleren die bij voortgaande industrialisatie in Nederland toch al optreedt, nl. het overschakelen van processen waarbij halffabrikaten tot eindprodukten worden verwerkt naar processen waarin de grondstoffen worden ingevoerd om tot eindprodukten te worden verwerkt.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De aanzienlijke vermindering van de goud- en deviezen-voorraad van De Nederlandsche Bank — in drie weken bijna f. 500 mln. — vormde in eerste instantie een enorme zuigpomp op de liquiditeiten van de handelsbanken, die deze deviezenaankopen moesten afrekenen met de Centrale Bank. Hoe erg het hiermede gesteld was, m.a.w. hoe krap de geldmarkt was, werd duidelijk gedemonstreerd door de weekstaat van 26 augustus. De Centrale Bank had toen aan voorschotten in rekening-courant en in disconto genomen wissels krediet verleend ter grootte van f. 400 mln. De gezamenlijke tegoeden der banken bij deze instelling bedroegen per die datum daartegenover f. 267 mln., nauwelijks voldoende ter bereiking van het minimum-kaspercentage, hetwelk ook voor de augustus/september-periode op 6 pCt. gehandhaafd bleef. Per saldo hadden de gezamenlijke geldmarktinstellingen zodoende een negatief tegoed bij de Centrale Bank, waarmee zij in hetzelfde schuitje zaten als hun grote tegenspeler, het Rijk.

Overigens was er uiteraard verband tussen de slechte kaspositie van het Rijk en die van de banken. Bij gebrek aan middelen konden de banken de laatste weken nl. weinig inschrijven op nieuw schatkistpapier, wanneer dat werd aangeboden, en het Ministerie, dit wetende, liet dergelijke aanbiedingen dan ook grotendeels achterwege. Pas tegen het einde van de verslagweek, dus toen de deviezenafvloeiing wat getemperd was, kwam de Schatkist met een nieuwe inschrijving voor de dag, nl. op 30 augustus.

In vergelijking met de vorige inschrijvingen, die het karakter van een tender hadden, had de jongste inschrijving enkele nieuwigheden. Ten eerste werden, behalve drie-maands-, ook éénmaands-schatkistpromessen aangeboden, dit volgens de officiële toelichting „ter tegemoetkoming aan de liquiditeitseisen, welke de banken met het oog op de komende belastingbetalingen aan hun beleggingen moeten stellen”. In de tweede plaats werden ditmaal de afgiftedisconto's van te voren gefixeerd, nl. op $4\frac{5}{8}$ resp. $4\frac{7}{8}$ pCt. voor het één- resp. driemaandspapier. De oogst bleek inmiddels vrij schraal; de — alle geaccepteerde — inschrijvingen bedroegen f. 33 mln. resp. f. 37 mln.

Het laatstgenoemde nieuwe afgiftedisconto voor drie-maandspromessen hield een verhoging van $\frac{3}{4}$ pCt. in t.o.v. de tender van 13 augustus jl. toen op $4\frac{1}{8}$ pCt. werd toegewezen. De Kneuterdijk heeft dus de verhoging van de tarieven op de Oude Turfmarkt van 16 augustus geheel gevolgd.

De kapitaalmarkt.

De ontwikkeling van het koersniveau in Wallstreet, dat de laatste weken velen tot bezorgdheid aanleiding gaf, vertoonde de afgelopen week een keer ten goede; vooral de laatste beursdag van de week was uitgesproken vast. Al boezemen de voor de verbetering aangevoerde redenen — o.a. baissedekkingen, aankopen van koopjesjagers en de verwachting dat de nieuwe Russische raket de in de verdrinking geraakte Amerikaanse bewapeningsuitgaven omhoog zal jagen — niet bepaald een rotsvast vertrouwen in, dat het met Wallstreet nu plotseling alles weer 24-karaats is, het feit dat het in New York niet aldoor verder bergafwaarts ging was voor de niet weinige bevreesde broeders (ook hier te lande) al heel wat.

In navolging gaf ook de Amsterdamse aandelenmarkt, waar aandelen Koninklijke aanvankelijk beneden de f. 200 (voorheen 1.000 pCt.) waren gedaald, in de loop van de verslagweek een herstel te zien. Dit ging echter niet zeer van harte; per saldo resteerde er bij het algemeen gemiddelde t.o.v. de vorige week nog een koersverlies. De kater van de devaluatieroes was hier kennelijk nog niet geheel overwonnen. Met name de binnenlandse industriële aandelen brachten het er naar verhouding niet al te best af. Ook wat de internationals betreft vormde echter de saldo-koersstijging van aandelen Philips van zegge en schrijve $1\frac{1}{4}$ punt in een week, waarin deze onderneming onverwacht gunstige kwartaalcijfers publiceerde, geen staaltje van over-optimisme.

Sombere gedachten over de op Prinsjesdag te lanceren maatregelen droegen nog steeds het hunne bij tot het op de aandelenmarkt heersende pessimisme. Het laatste gerucht betrof een terugkeer van een soort speculatiebelasting, onzaliger nagedachtenis voor de effectenbezitters, maar stellig een vriendelijk wenkend perspectief voor het machtige N.V.V., dat in zijn jongste studie o.a. een waardevermeerderingsbelasting en een periodieke vermogensvermeerderingsbelasting op het verlanglijstje heeft staan.

Hoewel op de obligatiemarkt nog niet van een feeststemming kon worden gesproken, vertoonden verschillende fondsen in elk geval koersstijgingen van enkele punten. Vooral kortlopende staatsleningen zoals de investeringscertificaten, de lening 1962/64 en grootboek 1946 konden hiervan profiteren. Juist deze fondsen hebben de afgelopen maanden gezeten in het hoekje waar zware slagen vielen, vermoedelijk omdat institutionele beleggers die geld moesten maken die stukken afstieten, die nog het minst beneden pari noteerden, en dus het kleinste boekverlies opleverden. I.v.m. de korte looptijd was de winst bij aflossing voor kopers dezer stukken echter relatief hoog (en voor particulieren belastingvrij). In sommige gevallen kwamen zij daardoor aan een totaal rendement van ca. $5\frac{1}{4}$ pCt. op de huidige beurskoersen, hetgeen thans vermoedelijk ten langen leste toch meer kopers ervoor in de markt heeft gebracht.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1963 = 100)	16 aug. 1957	23 aug. 1957	30 aug. 1957
Algemeen		227,6	218,0	215,5
Internat. concerns		333,5	317,7	316,1
Industrie		153,3	148,4	143,7
Scheepvaart		155,8	149,7	145,8
Banken		113,1	110,8	110,0
Indon. aand.		96,5	93,9	92,1
Aandelen				
Kon. Petroleum		f. 212,70	f. 204,20	f. 205,50
Unilever		449	422½	410½
Philips		285	276½	277½
A.K.Ü.		191½	179½	175½
Kon. N. Hoogovens		304	295	290½
Van Gelder Zn.		198¾	191¼	187¾
H.A.L.		175½	166	162
Amsterd. Bank		203½	199½	198
H.V.A.		116¾	120	115
Staatsfondsen				
2½ pCt. N.W.S.		53½	53½	54½
3½ pCt. 1947		77½	81¼	81½
3¼ pCt. 1955 I		77½	78½	78½
3 pCt. Grootboek 1946		79½	80¼	81¼
3 pCt. Dollarlening		95	90	90½
Diverse obligaties				
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...		80%	81¼	82½
3¼ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III		74	74	75
3¼ pCt. Nederl. Spoorwegen		80	77½	80¾
3½ pCt. Philips 1948		87½	87½	87
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank		76½	76	79

New York

Aandelenkoersgemiddelde	Dow Jones Industrials	488,2	475,7	484,4
-------------------------	-----------------------------	-------	-------	-------

J. C. BREZET.

SERVICEBUREAU
VOOR MECHANISCHE
ADMINISTRATIE

SLUITER

Telefoon-
nummers
41331
en
45912

verleent assistentie bij voor-
bereiding en invoering aan
bedrijven, welke tot toepassing
van het ponskaartensysteem
willen overgaan.

NIEUWE HERENGRACHT 31, AMSTERDAM-C.

H. BRONS Jr
MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80*

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM

vacatures

DEMKA

KONINKLIJKE DEMKA STAALFABRIEKEN N.V.
UTRECHT

vraagt voor haar Afdeling **ECONOMISCHE ZAKEN** een

MEDEWERKER

(Jurist of Economisch Doctorandus)

Vlot stylist, representatief en gemakkelijke omgangsvormen.

Enige ervaring op het gebied van contact met overheidsinstanties gewenst.

Leeftijd 30-35 jaar.

Grondige kennis van het Nederlandse Bedrijfsleven strekt tot aanbeveling.

Geboden wordt een in belangrijke mate zelfstandige werkring.

Sollicitaties in handschrift met uitvoerige inlichtingen, vergezeld van een recente pasfoto onder no. 57.29 te richten aan de Afdeling Personeel, Postbus 2013 te Utrecht.

beschikbare krachten

econom

met academische vorming, 33 j., gehuwd, werkzaam op secretariaat van werkgeversorganisatie te Rotterdam, ziet zich door huisvestingsmoeilijkheden genoodzaakt Rotterdam te verlaten.

Hij zoekt een overeenkomstige functie of een als directie-secretaris (assistent) ener instelling of onderneming, daar waar het woningprobleem opgelost kan worden.

Brieven onder No. E.-S.B. 38-1 - postbus 42 - Schiedam.

Bedrijfseconomisch geor. jurist

Post doctorale studie voor belasting-
consulent voltooid. - (G. U., A'dam).

met ervaring in advocatuur en op accountantskantoor, 35 jaar,

zoekt werkring in het bedrijfsleven

Brieven No. E.-S.B. 38-2, postbus 42, Schiedam.

Adverteer in „E.-S.B.”

Maandblad

EKONOMI DAN KEUANGAN INDONESIA

(ECONOMIE EN FINANCIËN)

Uitgave in samenwerking met Nationaal Planning Bureau, Ministerie van Financiën en de Economische Faculteit van de Universiteit Indonesia.

Redactie: R. H. Djuanda, S. I. Djajadiningrat, A. Kraal, Loekman Hakim, Oey Beng To en Sumitro Djohadikusumo.

Abonnementsprijs: Rp. 60 per jaar, welke voor abonnees in Nederland kan worden betaald door overmaking aan de Bank Indonesia Amsterdam op rekening van de Jajasan Penerbitan Ekonomi dan Keuangan, Djakarta, van een bedrag ad N.f 20 per jaar.

Adres Redactie: **Djalan Langsat I no. 22**
Kebajoran Baru
Djakarta - Indonesia.

Adres Administratie: **d/a P. T. Pembangunan,**
Gunung Sahari nr. 84
Djakarta - Indonesia.

Refereer aan annonces in „E.-S.B.”

vacatures

Het Laboratorium voor Toegepaste Psychologie zoekt voor een zijner relaties, een groot administratief bedrijf in het westen des lands met plm. 5000 personeelsleden, een

HOOFD VAN DE CONTROLE-AFDELING

Gezocht wordt een accountant, lid NIVA of VAGA, met ruime ervaring op leidinggevend gebied. Eigenhandig geschreven brieven, met uitvoerige inlichtingen omtrent theoretische opleiding, praktische loopbaan en persoonlijke omstandigheden en bijvoeging van pasfoto, binnen een week te richten aan het *Laboratorium voor Toegepaste Psychologie*, Vossiusstraat 54-55, Amsterdam-Z. Op enveloppe vermelden: H.C.

Voor de
particuliere belegger
het
aangewezen
advies-orgaan

•
Verschijnt 1 keer p. 14 dagen

•
Vraagt gratis proefnummer

•
Administratie Bel-Bel
Postbus 42 - Schiedam

N.V. ROTTERDAMSCHER VERZEKERING-SOCIËTEITEN (R.V.S.)

gevestigd te Rotterdam.

UITGIFTE

van

nominaal f 1.248.000,- aandelen C op naam,
in stukken groot nominaal f 3000,-,
desgewenst in onderaandelen groot nominaal f 1000,-

en van

nominaal f 750.000,- certificaten van aandelen D,
in stukken groot nominaal f 1000,- en f 100,- aan toonder,
ten volle delende in de resultaten van het boekjaar 1957
en van volgende boekjaren.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen en certificaten, uitsluitend voor houders van aandelen A, B en C en certificaten van aandelen D, openstellen op

DINSDAG 17 SEPTEMBER 1957,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur, bij haar
kantoren te AMSTERDAM, ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE,

TOT DE KOERS VAN 100 pCt. (geheel vol te storten),

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 2 september 1957.

Prospectussen met bijbehorende administratievoorwaarden en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V. AMSTERDAMSCHER BANK N.V.
DE TWENTSCHE BANK N.V.
ROTTERDAMSCHER BANK N.V.

Amsterdam
Rotterdam, 2 september 1957.

KWANTITEIT of KWALITEIT ?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelsannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep, in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam